

SEANCES DU VENDREDI 30 JUIN 1989
VERGADERINGEN VAN VRIJDAG 30 JUNI 1989ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERINGSEANCE DU MATIN
OCHTENDVERGADERING

SOMMAIRE:

CONGE:

Page 2992.

ORDRE DES TRAVAUX:

Page 2992.

PROJETS DE LOI ET INTERPELLATION (Discussion):

Projet de loi contenant le budget du ministère des Affaires étrangères, du Commerce extérieur et de la Coopération au Développement pour l'année budgétaire 1989.

Projet de loi ajustant le budget du ministère des Affaires étrangères, du Commerce extérieur et de la Coopération au Développement de l'année budgétaire 1988.

Interpellation jointe de M. Falise au ministre des Affaires étrangères sur « les événements de Chine ».

Crédits Affaires étrangères:

Discussion. — *Orateurs*: M. De Backer, Mme Hanquet, MM. Péciaux, Verschueren, De Belder, Mme Aelvoet, p. 2992.Ann. parl. Sénat de Belgique — Session ordinaire 1988-1989
Parlem. Hand. Belgische Senaat — Gewone zitting 1988-1989

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 2992.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN:

Bladzijde 2992.

ONTWERPEN VAN WET EN INTERPELLATIE (Beraadslaging):

Ontwerp van wet houdende de begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking voor het begrotingsjaar 1989.

Ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking voor het begrotingsjaar 1988.

Toegevoegde interpellatie van de heer Falise tot de minister van Buitenlandse Zaken over « de gebeurtenissen in China ».

Kredieten Buitenlandse Zaken:

Beraadslaging. — *Sprekers*: de heer De Backer, mevrouw Hanquet, de heren Péciaux, Verschueren, De Belder, mevrouw Aelvoet, blz. 2992.

PRESIDENCE DE M. SWAELEN, PRESIDENT
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 10 h 10 m.
De vergadering wordt geopend te 10 h 10 m.

CONGE — VERLOF

M. Taminiaux, empêché, demande d'excuser son absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de heer Taminiaux, belet.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

ORDRE DES TRAVAUX

De Voorzitter. — Dames en heren, naast de ontwerpen van wet houdende de begroting van het ministerie van Openbare Werken voor het begrotingsjaar 1989, en de aanpassing van de begroting van het ministerie van Openbare Werken voor het begrotingsjaar 1988, die reeds op onze agenda waren ingeschreven, heeft de Kamer van volksvertegenwoordigers ons het ontwerp van wet houdende aanpassing van de begroting van het ministerie van Openbare Werken voor het begrotingsjaar 1989 overgezonden.

Ik stel voor deze drie ontwerpen vanmiddag samen te behandelen.

Je vous propose d'examiner ces trois projets au cours de la séance de cet après-midi. (*Assentiment.*)

ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE BEGROTING VAN HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN, BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1989

ONTWERP VAN WET HOUDENDE AANPASSING VAN DE BEGROTING VAN HET MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN, BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING VOOR HET BEGROTINGSJAAR 1988

Algemene beraadslaging

TOEGEVOEGDE INTERPELLATIE VAN DE HEER FALISE TOT DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN OVER «DE GEBEURTENISSEN IN CHINA»

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES, DU COMMERCE EXTERIEUR ET DE LA COOPERATION AU DEVELOPPEMENT POUR L'ANNEE BUDGETAIRE 1989

PROJET DE LOI AJUSTANT LE BUDGET DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES, DU COMMERCE EXTERIEUR ET DE LA COOPERATION AU DEVELOPPEMENT DE L'ANNEE BUDGETAIRE 1988

Discussion générale

INTERPELLATION JOINTE DE M. FALISE AU MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES SUR «LES EVENEMENTS DE CHINE»

De Voorzitter. — Aan de orde is de bespreking van de ontwerpen van wet betreffende de begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking waaraan de interpellatie van de heer Falise is toegevoegd.

Nous abordons l'examen des projets de loi relatifs au budget du ministère des Affaires étrangères, du Commerce extérieur et de la Coopération au Développement, auquel est jointe l'interpellation de M. Falise.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Wij vatten eerst de bespreking aan van de budgettaire gegevens over de kredieten «Buitenlandse Zaken».

Nous entamons d'abord la discussion des données budgétaires relatives aux crédits «Affaires étrangères».

Het woord is aan de heer De Backer.

De heer De Backer. — Mijnheer de Voorzitter, in de eerste plaats wil ik, namens de PVV-fractie, onze waardering betuigen voor de inspanningen die minister Tindemans als minister van Buitenlandse Betrekkingen, jarenlang heeft geleverd. Tevens wens ik zijn opvolger succes bij de moeilijke en delicate taak die hij op zich heeft genomen. Moge hij erin slagen nieuwe

accenten te leggen en het Belgische buitenlands beleid, naar buiten toe, een nieuw elan te geven.

Bij vergelijking van onderhavige begroting van het ministerie van Buitenlandse Zaken met de begroting voor het jaar 1988, die we slechts enkele maanden geleden hebben besproken, zijn er geen fundamentele verschuivingen te noteren. Dit is in tegenstelling met vele andere begrotingen, het gevolg van de geringe invloed van de regionalisering. Deze begroting werd echter opgemaakt vóór het aantreden van de nieuwe minister, die zeker de kans niet heeft gekregen hierin eigen accenten te leggen.

Met dit in het achterhoofd betreure ik dat de vorige minister van Buitenlandse Betrekkingen zijn post niet eerder verlaten heeft, zodat hij elk vermoeden omtrent de vermenging van electorale belangen en de uitoefening van zijn ambt, in de kiem kon hebben gesmoord.

Ik wens hier vandaag niet verder op in te gaan en zal mij dan ook beperken tot enkele overwegingen van meer algemene aard om mijn standpunt en dat van de PVV-fractie inzake het Belgisch buitenlands beleid te verduidelijken.

In de eerste plaats wijs ik erop dat thans een groot aantal ministers bevoegd zijn voor het buitenlands beleid en zij voelen zich blijkbaar ook geroepen om hierin acties te ondernemen of standpunten te formuleren. Dit is, indien onvoldoende gecoördineerd, ontoelaatbaar en duidt dan op weinig samenhang in de regering en de betrokken instanties. Daarnaast constateren we dat zowel bij de Gewesten als de Gemeenschappen de behoefte aanwezig is om zich in het buitenland te profileren. Hierbij overwegen zij dan ook permanente vertegenwoordigers, al dan niet met een diplomatiek statuut, uit te sturen.

De meest in het oog springende exponent van dit enigszins uit de hand lopende buitenlands beleid, is zeker het onrustbarend toegenomen aantal excellenties dat zich geroepen voelen de diverse landen en continenten te bezoeken om er hun zaak, of deze nu nationaal is of regionaal, ter plaatse, dan liefst bij de hoogste gezagsdragers, te gaan bepleiten.

Een aldus versnipperd beleid kan niet anders dan leiden tot een enorme verwarring, wat ontegensprekelijk een zeer nadelige invloed zal hebben op onze betrekkingen met de andere Staten, ons imago in het buitenland en onze geloofwaardigheid.

Door het huidige gebrek aan coördinatie zullen er leemten ontstaan terwijl de buitenlandse regeringen nu al niet meer goed weten tot wie ze zich eigenlijk moeten richten.

Zoals ik reeds in vorige uiteenzettingen heb bepleit, is het de hoogste tijd dat men hieraan iets gaat doen, al is het maar door al de handelingen beter te coördineren. Indien nodig moet een duidelijke gedragscode worden opgesteld.

Een voorbeeld dat het gebrek aan coördinatie in de regering duidelijk typeert, is de wijze waarop het gijzelingsdrama van dokter Cools uiteindelijk een oplossing heeft gekregen.

De vrijlating van de betrokkene is zeker een vreugdevol feit te noemen. De manier waarop deze werd bekomen en de hierbij gevolgde procedure roept echter enkele vragen op.

In de eerste plaats moeten we uit de vele verklaringen en geruchten die de ronde doen, besluiten dat het niet de minister van Buitenlandse Betrekkingen, hoe graag hij dit misschien ook had gewild, maar de minister van Buitenlandse Handel is geweest die heeft gezorgd voor de uiteindelijke afwikkeling van dit gijzelingsdrama. De onderhandelingen die door hem met de Libiërs werden gevoerd vonden plaats onder het mom van «besprekingen over enkele oude handelsovereenkomsten».

Ik stel hierbij de vraag wat wij, als democratisch land, dan wel te bespreken hebben in verband met handelsovereenkomsten met de regering van kolonel Khadafi die geboekstaafd staat als de engelbewaarder van het internationaal terrorisme, vooral wanneer we dit bekijken in het licht van de afspraken die de EG-ministers in 1986 hebben gemaakt om de betrekkingen met Libië drastisch te beperken.

In de tweede plaats is het toch opmerkelijk dat de hele zaak van de vrijlating van dokter Cools net vóór de Europese verkiezingen en de verkiezingen van de Brusselse Hoofdstedelijke Raad in een stroomversnelling terecht kwam. Indien het in

de bedoeling lag van minister Urbain om samen met de Waalse socialistische minister Tindemans in volle campagne een slag toe te brengen, dan zijn ze daar wel aardig in geslaagd.

Kortom, mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, ik kan me niet van de indruk ontdoen dat in heel deze zaak, niet alleen louter humane, maar ook zuiver electorale overwegingen een rol hebben gespeeld. Indien dit inderdaad zo zou zijn, dan vrees ik wel dat het een zeer zware hypotheek legt op de zaak van de burgers die momenteel nog gegijzeld worden of vermist zijn, of deze rare ervaring in de toekomst nog zullen moeten ondergaan. Ik hoop dat u het zoals ik onaanvaardbaar vindt dat we — om in dit soort dossiers enige vooruitgang te kunnen boeken — zouden moeten wachten tot de vooravond van volgende verkiezingen.

Ik dring er dan ook bij de minister op aan af te stappen van de zogenaamde «stille diplomatie», die volgens mij meer weg heeft van een «diplomatieke stilte» en die in de affaire-Cools duidelijk gefaald heeft, om over te schakelen op een meer actieve politiek en een beter gebruik van de formele en informele kanalen waarover men bij het diplomatiek spel kan beschikken. Ook in het kader van de Europese Gemeenschap, en dan meer bepaald op het vlak van de Europese politieke samenwerking, zou men tot een meer duidelijke en meer geconcentreerde actie moeten kunnen overgaan. Ik meen dat België hierin zeker een belangrijke rol kan spelen door meer dan vroeger initiatieven ter zake te nemen.

Vrijwel alle Europese lid-staten worden met de regelmaat van de klok geconfronteerd met terroristische acties of de gevolgen ervan. Om dit fenomeen in optimale omstandigheden te bestrijden zijn we dan ook verplicht zo nauw mogelijk samen te werken.

Ook wat de evoluties in de rest van de wereld betreft, kan een eengemaakt Europa veel meer invloed uitoefenen dan momenteel reeds het geval is en daar waar nodig is de rol van katalysator vervullen.

Iedereen heeft met afgrijzen en verontwaardiging gezien hoe de repressie en de terreur in China is teruggekeerd. Tot voor kort zag de situatie er echter helemaal anders uit. Er was immers sprake van een zekere liberalisering en er werd zelfs gewag gemaakt van een voorzichtig democratiseringsproces. Het heeft echter niet mogen zijn en men is een geheel tegengestelde weg ingeslagen. Deze weg is echter op geen enkele manier goed te praten en we moeten hieruit, zoals minister Eyskens reeds in de Kamer en in de senaatscommissie verklaarde met betrekking tot onze relaties met China, een duidelijke conclusie trekken.

Ook binnen het Oostblok is er momenteel het een en het ander aan het bewegen. De hervormingen die zich de jongste jaren onder Gorbatsjov in de Sovjetunie voltrokken, en waarvan zelfs de grootste sceptici onder ons noch het bestaan, noch de positieve invloed langer kunnen betwisten, heeft blijkbaar in de rest van het Oostblok twee tegengestelde reacties tot gevolg gehad.

Wij stellen met voldoening vast dat Polen en Hongarije positief staan tegenover de *glasnost*- en *perestrojka*-ideeën van Gorbatsjov. In Polen werd, al is het wel zeer bescheiden, een poging gedaan vrije verkiezingen te houden, terwijl het culturele leven en de media langzaam worden geliberaliseerd. De Hongaarse grondwet wordt in liberale zin herschreven, oppositiepartijen worden toegelaten, er werd een vrije vakbond opgericht en er worden vrije verkiezingen in het vooruitzicht gesteld. Ondanks het feit dat we geen overhaaste gevolgtrekkingen mogen maken en in een eerste periode de situatie in die twee landen verder moeten bestuderen en evalueren, meen ik toch dat men hier waarschijnlijk de goede weg is ingeslagen.

Hoe schril is echter het contrast met de situatie in de DDR, Tsjechoslowakije en Roemenië. Terwijl men in Bulgarije niet goed weet welke houding aan te nemen tegenover de hervormingen in de Sovjetunie, wijzen de DDR, Tsjechoslowakije en Roemenië de *glasnost* en de *perestrojka* radicaal van de hand.

Als reactie op de nieuwe wind die uit Moskou waait, verstrakken de leiders van die landen het regime en blijven ze hardnekkiger dan ooit vasthouden aan stalinistische principes, waarvan

de ondeugdelijkheid reeds lang bewezen is. Zo blijft men zich in de DDR halsstarrig vastklampen aan de fabel van de centrale planeconomie en torst de pers nog steeds het juk van de alomtegenwoordige censuur.

In Tsjechoslowakije is de toestand al niet veel beter en probeert men elke vorm van oppositie in de kiem te smoren. De repressie is alom en dissidenten zoals Vaclav Havel worden naargelang het de machthebbers uitkomt opgesloten of weer vrijgelaten.

Wat Roemenië betreft, loopt de toestand reeds geruime tijd de spuigaten uit. Het regime van Ceausescu, dat wegens zijn onafhankelijk en dikwijls anti-Sovjetunie gerichte buitenlands beleid in de beginjaren zowel letterlijk als figuurlijk vanuit het Westen nog veel krediet kreeg, is sedert jaren uitgegroeid tot een der meest onmenselijke dictaturen. Het vernietigen van de Roemeense dorpen en het deporteren van ontelbare gezinnen is hier het recentste voorbeeld van.

Het ligt voor de hand dat wij in dit soort zaken, net zoals gesteld werd in de resolutie die over de situatie in Roemenië door het Parlement werd goedgekeurd, een duidelijk standpunt moeten blijven innemen en dit ook in de praktische betrekkingen met die landen moeten laten merken.

Een ander aspect van het Belgisch buitenlands beleid betreft het stimuleren van de Europese integratie. Hier dient België de rol als motor van de eenheidsgedachte te ontwikkelen door steeds nieuwe initiatieven in deze zin te steunen. We moeten hierin echter consequent zijn. Het gaat immers niet op dat we als uitgesproken voorstander van de Europese integratie zelf soms in gebreke blijven door bepaalde Europese richtlijnen niet of onvoldoende na te leven. Willen we onze «Europese geloofwaardigheid» enigszins blijven behouden, dan zal men in België zelf toch spoedig maatregelen moeten nemen.

Een ander probleem is dat van onze betrekkingen met Zaïre. Momenteel is — of moet ik zeggen: leek — de hetze van de voorbije maanden blijkbaar enigszins bekoeld en hopen we dat er stilaan een gunstig klimaat ontstaat waarin voor beide partijen bevredigende onderhandelingen kunnen plaatsvinden.

Het is te hopen dat dit gunstig evoluerend klimaat niet overschaduwd wordt door het ontslag van de 177 coöperanten. Dat deze ontslagbrief tot grote onzekerheid leidt niet alleen voor deze, maar ook voor de andere in Zaïre werkzame coöperanten, hoeft geen betoog. Niet alleen kan dit ingrijpende gevolgen hebben voor de toekomst van de coöperanten, maar ook voor het onderwijs in Zaïre. Vele coöperanten zijn immers onmisbaar in het Zaïrese onderwijssysteem. Hoe zal men de leemten die door hun vertrek zeker zullen ontstaan, opvangen? Kortom, vereest de minister van Ontwikkelingssamenwerking niet dat hun vertrek fundamentele gevolgen zal hebben voor de ontwikkeling van de Zaïrese bevolking? Tevens vraag ik de grootste aandacht voor de toekomstmogelijkheden van de in ons land teruggekeerde coöperanten. De mogelijkheden zijn er, maar ze kunnen zeker nog worden uitgebreid.

Ik ga nog even in op het plan om tegen 1992 0,7 pct. van het bruto nationaal produkt aan ontwikkelingssamenwerking te besteden. Is deze lovenswaardige doelstelling haalbaar? Ten eerste betekent het immers een aanzienlijke meeruitgave en ik betwijfel of men bereid zal zijn om deze door besparingen te compenseren.

Ten tweede meen ik dat we, alvorens we meer geld uitgeven, eerst moeten nagaan of het geld dat momenteel aan ontwikkelingshulp wordt uitgegeven, werkelijk op een verantwoorde wijze wordt besteed. Een te groot percentage van de ontwikkelingshulp gaat immers verloren aan administratiekosten en komt zo niet terecht waar het vooral nodig is, namelijk ter plaatse en bij de meest hulpbehoevende.

Tenslotte meen ik dat het ABOS zoals het nu gestructureerd is niet in staat is om optimaal te functioneren en zijn opdracht naar behoren uit te voeren. Ik zie dan ook de door de minister aangekondigde hervormingen met belangstelling tegemoet. (Applaus.)

M. le Président. — La parole est à Mme Hanquet.

Mme Hanquet. — Monsieur le Président, au nom du PSC, je voudrais exprimer, comme l'orateur précédent, ma gratitude à M. Tindemans avec lequel nous avons eu l'occasion de travailler pendant de nombreuses années, en toute confiance, et ce dans le cadre des diverses fonctions qu'il a assumées.

Nos félicitations et nos vœux vont bien sûr à notre nouveau ministre des Affaires étrangères dont les capacités personnelles laissent prévoir un travail remarquable à la tête de notre diplomatie et une collaboration franche et constructive entre le Parlement et le gouvernement.

Notre débat intervient à un moment important dans l'histoire des relations internationales.

De tous les coins de la planète nous parviennent des signes de grands bouleversements. A l'Est, pour la première fois depuis longtemps, il y a du nouveau. Le bloc soviétique recherche, avec une passion toute slave, des voies nouvelles vers une démocratie qui parvienne à concilier solidarité et liberté et, à Varsovie, à Budapest, à Moscou, la banquise du totalitarisme marxiste se fissure.

Plus à l'Est encore, il y a l'Asie. Cette Asie à propos de laquelle, s'interrogeant sur l'Europe, Paul Valéry disait: «Deviendra-t-elle ce qu'elle est en réalité, c'est-à-dire, un petit cap du continent asiatique?»

De cette Asie nous parviennent tout à la fois les cris déchirants d'une jeunesse qu'on massacre, les cris étouffés du peuple cambodgien étonné de survivre et les clameurs des nouvelles places fortes économiques.

Déjà, les échanges commerciaux entre les deux rives du Pacifique ont dépassé en volume ceux qui relient les rives de l'Atlantique. Déjà, à Bangkok, à Hong-Kong, à Melbourne, à Tokyo, à Singapour on appelle le siècle qui vient le *Pacific Century*.

Au Sud, on se débat toujours entre la faim et la terreur. L'Afrique et l'Amérique latine occupent l'actualité avec d'horribles calamités et de sanglantes oppressions, mais en même temps, çà et là, la démocratie reprend vigueur, la paix s'instaure, le développement s'amorce.

A Washington, il semble que l'on puisse augurer de la nouvelle présidence plus de finesse dans les analyses, plus de considération pour les alliés, moins de manichéisme et plus d'intelligence dans les initiatives.

Plus près de nous, autour de ce bassin méditerranéen dont nous tirons notre culture et notre civilisation, le Liban sombre dans la désintégration tandis que chaque jour, sur la terre de Palestine, meurent des adolescents en quête de dignité.

Dans toute l'Europe démocratique, le 18 juin, les peuples trop peu conscients de leurs privilèges électoraux ont investi une nouvelle assemblée parlementaire. A Madrid, en début de semaine, grâce à l'expression populaire des Britanniques, le Premier ministre de Grande-Bretagne n'a pu empêcher la marche en avant d'une Europe qui se construit.

Dans ce contexte, notre débat de ce jour peut paraître à bien des égards limité dans ses prétentions. Ce serait omettre notre place et nos responsabilités. Parce qu'elle est *de facto* le centre de décisions de l'Europe, parce qu'elle accueille les sièges politique et militaire de l'Alliance atlantique, parce que de plus en plus s'y installent les quartiers généraux d'entreprises multinationales, la Belgique occupe dans le concert des nations une place particulière trop souvent sous-estimée par nos concitoyens et ceux qui les représentent.

Cette place particulière nous interdit l'indifférence et le repli sur soi. Elle nous engage à pratiquer une diplomatie volontariste qui fit le renom de notre pays lorsqu'elle était impulsée par un Paul-Henri Spaak ou un Pierre Harmel.

Aussi, mon propos sera-t-il de passer en revue un certain nombre des dossiers qui reviennent le plus régulièrement dans l'actualité internationale.

La construction européenne est en marche. Nos yeux sont tournés vers l'échéance de 1993, ce grand marché si souvent dénommé à l'extérieur: forteresse commerciale européenne.

A s'en tenir aux données objectives, je ne crois pas que le grand marché signifie un marché replié sur lui-même. Le réalisme nous amène à reconnaître que nos douze pays dépendent trop de leur commerce avec l'extérieur pour que la libre circulation des marchandises, des capitaux et des personnes s'arrête aux portes de la Communauté.

D'ailleurs, nous sommes liés par des contrats, par des traités internationaux avec beaucoup de pays du tiers monde. Ces contraintes juridiques s'opposent à toute tentation de repli. Et si demain, nous fermions nos frontières, nous pourrions être traduits en Cour de justice pour violation de la Convention de Lomé ou des accords préférentiels conclus avec des pays du pourtour méditerranéen. Il est vrai que les Douze avaliseront très probablement les attitudes les plus restrictives à l'égard de chaque nationalité des pays du tiers monde, la politique française envers les Maghrébins, la position allemande à l'égard des Turcs, par exemple.

Notre marché sera le plus grand marché commercial du monde. La nouvelle étape qui se prépare dynamise déjà les initiatives.

On prévoit une progression importante du gain de produit intérieur brut, ce qui suscite, déjà, bien des convoitises. Mais l'accès à ce marché implique le respect de normes de production et de conditionnement, la disposition de l'appui bancaire et des moyens publicitaires. Je crains que la plupart des pays du tiers monde n'en manquent, ce qui entraînera *de facto* l'éloignement du bénéfice de ce grand marché.

Je me pose la question de l'engagement réel des Européens à l'égard des pays du tiers monde, à l'exception, peut-être, d'entreprises intéressées principalement par l'Asie de l'Est. Je reviendrai sur ce thème lors de l'examen du volet relatif à la coopération au développement.

Le marché américain a été plus porteur pour les entrepreneurs européens à cause de ses taux d'intérêt particulièrement attractifs. De plus, notre société continue à sécréter des nouveaux besoins, sous l'effet du progrès des nouvelles technologies, entraînant un développement de la consommation de produits électroniques, de l'informatique, de l'audiovisuel, de l'électroménager, des services et du tourisme, par exemple.

Il serait sage que l'Europe, dont l'interdépendance avec les pays en voie de développement s'amenuise, n'attende pas un scénario catastrophe pour mener une politique de croissance à l'égard des pays du tiers monde. Mais sommes-nous capables de dépasser le court terme pour comprendre le danger de la marginalisation de bon nombre de pays ou bien faudra-t-il que nos sociétés soient menacées par celles du Sud pour ouvrir davantage nos politiques?

Je forme le vœu que se réalise une Europe démocratique, qui ne soit pas réduite au rang de zone de libre échange, mais soit ouverte aux préoccupations des pays en voie de développement.

Le 18 juin ont eu lieu les élections européennes. Théoriquement, les Belges résidant dans un des onze autres Etats membres pouvaient voter. Or, dans la plupart des cas, les postes diplomatiques n'ont pu organiser les opérations électorales.

Quelles initiatives comptez-vous prendre dès à présent, monsieur le ministre, pour éviter qu'en 1994, nous ne revivions la même situation?

Nos relations avec le Zaïre sont assez ambiguës, pour le moins pas très homogènes, souvent maladroites. La dénonciation unilatérale de notre coopération, au lendemain de l'accord du Zaïre avec la Sabena, est peut-être fondée en droit, mais est injustifiable sur le plan psychologique. Une autre formule aurait sans doute pu être trouvée.

La crise est née sur la question de la dette, bien que plusieurs autres domaines aient été mis en cause.

Notre Premier ministre et notre ministre des Affaires étrangères de l'époque n'étaient apparemment pas préparés à traiter de ce problème, à l'instar de la France et du Canada. L'allègement d'un tiers de la dette commerciale était une proposition inacceptable pour les Zaïrois. La Belgique a sombré dans une dérive généralisée dans la recherche de causes diverses à la crise,

allant jusqu'à la confusion totale. Pour nos interlocuteurs, à la déception s'est ajoutée l'humiliation. S'il y a erreur de notre part, il faut le reconnaître. Il est temps de choisir des scénarios qui tiennent la route. Dans cette perspective, notre administration, l'AGCD, et d'autres, peuvent «prénégocier», afin de donner un avis, de coordonner la mobilisation des forces humaines locales, un programme de recapitalisation, notamment. Le contexte est de nouveau propice pour convertir la dette en projets qui allégeraient celle-ci et rencontreraient les vrais besoins.

Quant à la question des préavis, je la développerai tout à l'heure, en présence du ministre de la Coopération au Développement.

Permettez-moi, maintenant, d'aborder un certain nombre de dossiers particuliers auxquels j'ai la faiblesse de croire que nous devons être sensibles.

Je veux, en tout premier lieu, m'associer à l'émotion exprimée et aux condamnations formulées à l'égard de la répression sanguinaire qui s'abat en Chine sur ceux qui, pacifiquement — on n'insistera jamais assez sur cette caractéristique —, réclamaient la démocratie.

Notre collègue Pierre Falise consacrera tout à l'heure une interpellation à cette tragédie, mais je ne puis taire mon indignation et je veux souligner à quel point il est important que, face à la barbarie, les démocraties n'expriment aucune faiblesse.

Des décisions ont été prises par la Belgique et par les Douze. Ces décisions vont dans le bon sens. Mais sont-elles suffisantes pour faire fléchir Pékin?

Je ne suis pas de ceux qui, dans de telles circonstances, plaident pour la rupture des relations diplomatiques. Notre présence à Pékin, fût-elle réduite, constitue, incontestablement, un élément dont les autorités chinoises doivent tenir compte. C'est aussi, pour l'Occident, une source précieuse d'informations. C'est enfin, pour le peuple chinois, une manière de ne pas l'abandonner et nous disposons de nombreux témoignages qui le confirment.

Cela étant, sans aller jusqu'à cette extrémité peu souhaitable, des initiatives peuvent être prises, sans compromettre ce que je viens d'évoquer.

Ainsi, quatre des douze Etats de la Communauté européenne, la république fédérale d'Allemagne, la Grande-Bretagne, l'Espagne, et, notre partenaire au sein du Benelux, les Pays-Bas n'ont pas, pour le moment, d'ambassadeur à Pékin. Il serait hautement souhaitable que la Belgique et les autres Etats de la Communauté fassent de même.

Il importe que ceux qui détiennent le pouvoir à Pékin sachent que la considération, l'argent et la technologie des démocraties ne peuvent aller à ceux qui, et je paraphrase le président Mitterrand, prétendent construire l'avenir en massacrant la jeunesse.

A la fin de mon séjour en Libye, au cours de la semaine de la libération du docteur Jan Cools, j'ai été reçue, en compagnie de notre ambassadeur à Tripoli, par le directeur du département des Affaires européennes, qui a été chargé principalement des tractations en vue de la libération de l'otage belge. Il me plaît de faire publiquement devant cette assemblée l'éloge que mon interlocuteur a fait de notre ambassadeur, qualifié de très dynamique et «dont les efforts ont grandement contribué à l'amélioration des relations entre la Belgique et la Libye, spécialement pour éliminer toutes les difficultés entre les deux pays, particulièrement en vue de la libération des otages, du docteur Cools et des autres qui sont encore là-bas».

Tous, aujourd'hui, nous nous réjouissons de la libération du docteur Cools. Le ministre Urbain, ceux qui l'ont accompagné et moi-même, avons bénéficié d'une conjoncture favorable, préparée depuis des mois par le ministre des Affaires étrangères et ses collaborateurs, les fonctionnaires belges du plus haut niveau et notre ambassadeur à Tripoli, en relation avec le colonel Khadafi lui-même, les ministres, diplomates et fonctionnaires à Tripoli et l'ambassade libyenne à Bruxelles.

Le sommet de Casablanca est un pas important pour l'unification des positions arabes et la solidité de celle-ci. Il constitue une réponse aux différents intérêts :

- Retour de l'Egypte au sein de la Ligue arabe;
- Normalisation des relations libyo-égyptiennes;
- Accord sur la recherche d'une solution juste et pacifique de la cause palestinienne;
- Appui à l'antifadah;
- Appui à la position irakienne dans la guerre du Golfe;
- Constitution d'un comité pour la recherche d'une solution au Liban;
- Accord pour trouver une base commune dans le dialogue euro-arabe.

Bien que des questions restent en suspens, ce congrès de Casablanca est celui de la conciliation, du retour de l'unité du monde arabe, celui aussi de la recherche de voies pratiques pour jeter des bases de coopérations fructueuses entre les pays du Maghreb et ceux de la CEE.

Parmi les pays de la CEE, la Belgique joue, aux yeux du Maghreb, un rôle pivot très apprécié, dont ces pays attendent beaucoup pour passer des bonnes intentions à la mise en œuvre.

A l'occasion de la célébration la semaine dernière, à Tunis, du 150e anniversaire du Traité d'amitié perpétuelle signé entre le royaume de Belgique et le Bez de Tunis en 1839, quelques sénateurs et députés ont eu l'occasion de vérifier la perception que les Tunisiens ont de la Belgique et les attentes de coopération politique, économique et culturelle de ceux-ci. D'autres manifestations sont prévues: le 21 juillet à Tunis, en présence de notre Vice-Premier ministre et ministre de la Justice, qui a signé récemment une convention portant sur des matières de droit civil avec son homologue tunisien. Des festivités sont également prévues en Belgique à la rentrée parlementaire.

La position géographique de la Tunisie et des autres pays du Maghreb, leur histoire, leur développement économique doivent retenir notre attention et nos engagements pour l'avenir.

Lors des « événements de Roumanie » dont Gérard Deprez et son collaborateur, Christian Leonard, ont été victimes, le ministre Tindemans avait rappelé notre ambassadeur à Bucarest. Quelle est la situation actuelle de nos relations avec la Roumanie, particulièrement dans la perspective où « l'Opération villages roumains » incite les bourgmestres et échevins belges à se rendre sur place pour constater *de visu* l'évolution de la situation des villages adoptés ?

Au Salvador, un nouveau président vient d'accéder au pouvoir. Or, ce président d'extrême droite a déjà annoncé qu'il va défaire toutes les réformes adoptées sous Napoléon Duarte: réforme agraire, nationalisation du secteur tertiaire et du commerce extérieur.

Il est évident que si ces mesures sont adoptées, la guérilla d'extrême gauche intensifiera encore son action et donc, la polarisation du pays risque d'être totale avec tout ce que cela signifie: augmentation du nombre des meurtres, attentats et destructions. Face à cette situation nouvelle, quelle est l'attitude de la Belgique qui fournit une aide non négligeable au Salvador ?

Le 7 mai 1989 ont eu lieu les élections au Panama. Ces élections ont été marquées par une nette victoire de l'opposition, plus de 70 p.c., victoire confirmée par tous les observateurs. Quelques jours plus tard, ces élections ont été annulées par le pouvoir, à la suite d'incidents très graves dont ont été victimes les candidats de l'opposition. Il semble aujourd'hui qu'un dialogue va s'ouvrir entre le régime Noriega et l'opposition, sous le couvert de l'Organisation des Etats américains. Ce dialogue n'a cependant de chance d'aboutir que si la Communauté internationale poursuit sa pression. Que compte faire la Belgique, notamment au sein de la CEE, à cet égard ?

Je ne peux pas, dans un débat de cette importance, passer sous silence le drame du Cambodge, malheureux pays, qui est le théâtre d'un des six grands conflits régionaux de la planète.

Parce que le peuple khmer a subi un des trois génocides de ce siècle, parce que ce pays a dû, pour se libérer de la tyrannie des

Khmers rouges, payer, depuis dix ans, le prix d'une occupation étrangère et un embargo international, parce que les autorités khmères qui gouvernent le Cambodge adressent aujourd'hui à la communauté internationale des signes manifestes d'une aspiration à la démocratie, au respect des droits de l'homme, à l'économie de marché, parce qu'enfin, la Belgique, à laquelle on a confié, à l'ONU, un mandat concernant le Cambodge, se doit d'assumer ses responsabilités, je vous demande, monsieur le ministre, de consacrer à ce dossier l'attention qu'on est en droit d'attendre d'un homme pour qui la politique est avant tout le bras séculier de l'humanisme.

D'importantes négociations auront lieu fin juillet et début août à Paris pour tenter d'élaborer un règlement négocié et pacifique de ce douloureux conflit.

Il n'est pas certain du tout que ces négociations réussissent, tant la menace des Khmers rouges influence les comportements des uns et des autres. Les plus récentes déclarations du prince Sihanouk, qui doute de la volonté des Vietnamiens de se retirer du Cambodge et qui, après d'autres revirements, est revenu sur ses appréciations positives de la démocratisation mise en œuvre à Phnom Penh, ces déclarations du prince Sihanouk ne permettent pas d'espérer une solution aussi rapide qu'on aurait pu l'envisager après la rencontre, le 2 mai dernier à Jakarta, entre le Premier ministre de Phnom Penh, M. Hun Sen et le prince Sihanouk.

En attendant la paix, le peuple du Cambodge souffre terriblement de l'isolement international dans lequel le Cambodge est enfermé depuis dix ans.

On touche ici au cynisme qui affecte trop souvent les relations entre Etats. Sans difficulté, on peut décréter l'embargo économique le plus absolu sur un petit pays qui a subi cinq ans de guerre et cinq ans d'une des plus horribles dictatures et qui, pour se libérer, a dû accepter l'occupation étrangère, mais il semble beaucoup plus difficile d'obtenir la moindre limitation au négoce avec une Chine qui écrase sa jeunesse sous les chenilles des chars. Cette Chine qui est le plus fidèle et le plus efficace soutien des Khmers rouges.

Ne pensez-vous pas, monsieur le ministre, que le temps est venu pour la Belgique de procéder à une nouvelle évaluation de sa politique à l'égard du Cambodge ?

Nous avons voulu punir les Vietnamiens parce qu'ils restaient dans ce pays qu'ils ont libéré de la dictature des Khmers rouges. En fait, ceux qui ont le plus souffert de l'embargo, ce sont les Cambodgiens eux-mêmes.

Aujourd'hui, dix ans après le génocide, le Cambodge manque toujours douloureusement de cadres dans toutes les disciplines. Pourquoi refusons-nous encore d'accueillir des étudiants ? Pourquoi refusons-nous encore d'envoyer des enseignants ? Pourquoi ignorons-nous les souffrances de ce peuple ?

Ne pensez-vous pas que le temps est venu de mettre fin à l'embargo qui frappe toute forme de coopération avec ce pays qui manque de tout et qui est un des plus pauvres de la planète ?

La Belgique, qui exerce la vice-présidence du comité *ad hoc* de l'ONU sur le Kampuchea, ne peut être suspectée d'aucune arrière-pensée en exprimant une nouvelle appréciation de la situation cambodgienne.

Par contre, nous pouvons, par un volontarisme nouveau, aider nos alliés occidentaux à revoir des positions prises il y a dix ans. La déclaration de la Maison blanche du 1er juin est un premier pas. Nous devons l'encourager et favoriser un réexamen des positions figées depuis 1979. Une telle attitude de notre part serait parfaitement conforme aux plus prestigieuses traditions de notre diplomatie.

Je ne peux pas ne pas évoquer dans ce débat l'avenir de l'organisation des relations extérieures de la Belgique et de ses composantes.

Depuis la réforme de l'Etat de 1988, les Communautés sont autorisées en vertu de l'article 59bis de la Constitution, à conclure des traités. Mais la loi qui doit déterminer les modalités de conclusion de ceux-ci n'a pas encore été votée. Elle fera

l'objet de ce qu'on appelle dans notre jargon politique « la troisième phase de la réforme de l'Etat ».

Dès lors, certains considèrent que tant que cette loi n'a pas été adoptée, les Communautés ne peuvent conclure de traités. D'autres, au contraire, estiment que les Communautés peuvent agir dans l'ordre international sur la seule base de la disposition constitutionnelle.

Par ailleurs, à ce jour, l'article 68 de la Constitution n'étant pas encore modifié, les Régions ne peuvent conclure des traités.

Cette faculté est prévue par l'accord de gouvernement, mais sa mise en œuvre fait-elle aussi partie de la « troisième phase » ?

C'est dans ce contexte qu'un protocole a été conclu entre M. Tindemans, ministre des Relations extérieures du royaume, M. Grafé, ministre des Relations extérieures de la Communauté française, et M. Liénard, ministre des Relations extérieures de la Région wallonne.

Ce protocole a trait au statut des représentants de la Communauté française et de la Région wallonne à l'étranger et auprès des organismes internationaux.

Il est, en effet, important que le souci légitime des Communautés et Régions d'organiser leur représentation se réalise en étroite harmonie avec la représentation diplomatique nationale. Cette harmonie est impérative dès lors que l'on reste attaché à l'expression nationale sur la scène internationale.

Une des dispositions les plus importantes de ce protocole du 25 juillet 1988 prévoit que le ministre national notifie aux autorités de l'Etat tiers ou de l'organisme international concerné les nom et qualité du représentant de la Communauté ou de la Région et fasse inscrire celui-ci sur la liste des agents diplomatiques et consulaires belges à l'étranger ou des représentants de la Belgique auprès des organismes internationaux. Il apparaît que, en dépit de ce protocole, plusieurs agents n'ont toujours pas été inclus dans la liste diplomatique belge du pays où ils sont affectés.

Comme je viens de le dire, il est essentiel de préserver l'unicité de notre expression nationale et, de ce point de vue, le protocole du 25 juillet 1988 est un effort important dans ce sens. Je suis certaine que nous pouvons compter sur la détermination du ministre des Affaires étrangères pour que son application ne souffre plus aucun retard.

J'aurai, tout à l'heure, l'occasion de traiter de la coopération et terminerai ici mon intervention relative au volet des Affaires étrangères au sens strict. (*Applaudissements.*)

M. le Président. — La parole est à M. Péciaux.

M. Péciaux. — Monsieur le Président, il est de tradition que l'examen du budget des Affaires étrangères constitue l'occasion d'un débat avec le ministre des Affaires étrangères à propos des grandes questions de politique internationale et que celui-ci précise la politique menée par la Belgique en la matière.

L'occasion est, cette année, d'autant plus belle que M. Eyskens vient à peine d'arriver à la tête de notre diplomatie. C'est donc pratiquement la première fois que nous avons l'occasion de lui demander de nous expliquer comment il envisage de conduire ce département et il nous pardonnera si, dès à présent, nous lui posons quelques questions précises dans des domaines qui nous tiennent à cœur.

L'époque actuelle est très intéressante. Mme Hanquet vient d'ailleurs d'évoquer des événements très importants. Depuis quelques années, la scène internationale est dominée par des évolutions marquantes: l'intégration européenne en Occident, la *perestroïka* et la *glasnost*, dans le monde communiste. Ces évolutions sont plus ou moins heureuses selon les conflits régionaux. On a beaucoup parlé, ces derniers temps, campagne pour les élections européennes oblige, de l'intégration européenne et je ne dirai rien à ce sujet aujourd'hui. Je ne m'attarderai pas non plus sur ce qui se passe en Europe de l'Est et me bornerai à formuler quelques considérations.

Personne, en Occident, ne peut se targuer de comprendre tout à fait les évolutions en cours à l'Est et moins encore d'en prévoir

l'avenir. C'est d'ailleurs particulièrement complexe puisque si la dynamique qui anime les changements semble être la même — le mouvement en cours répond bien plus à une nécessité vitale dictée par des données économiques et sociales objectives, qu'à la volonté de quelques hommes, aussi éclairés soient-ils —, les évolutions sont différentes et, parfois même, très différentes suivant les pays. On va de surprise en surprise: instauration du pluralisme politique en Hongrie, défaite électorale du parti communiste en Pologne, sans oublier, bien entendu, les profonds changements opérés par M. Gorbatchev et ses amis en Union soviétique et cela aussi bien en matière de politique intérieure qu'en matière de politique internationale.

Le climat des relations entre l'Est et l'Ouest s'améliore de jour en jour. Tout cela évolue dans le bon sens et nous pouvons être globalement confiants.

Mais attention! Les événements de Pékin nous le rappellent dramatiquement: la vigilance reste de mise pour qu'à aucun moment l'empressement découlant des illusions ne place nos pays démocratiques en situation de risque militaire et n'hypothèque les libertés auxquelles nous tenons tant. Je reviendrai tout à l'heure sur le drame chinois.

Mais examinons, à présent, deux cas dans lesquels même un petit pays comme la Belgique peut jouer un rôle intéressant, pour autant que sa diplomatie fasse preuve d'initiative, d'originalité et de courage politique: le Proche-Orient et la Namibie.

Pour ce qui est du Proche-Orient, je ne sais pas très bien s'il faut être optimiste ou pessimiste... Il est vrai cependant que depuis quelques mois la situation évolue, mais malheureusement surtout d'un seul côté et très modérément de l'autre. Des ouvertures tout à fait significatives ont été opérées par l'OLP et singulièrement par son leader, Yasser Arafat. En novembre 1988, le Conseil national palestinien d'Alger reconnaît implicitement l'existence de l'Etat d'Israël et renonce au terrorisme.

Quelques semaines plus tard, Yasser Arafat donne certaines précisions devant l'assemblée générale des Nations Unies réunie pour la circonstance à Genève: la reconnaissance d'Israël est explicite.

En avril 1989, Arafat, officiellement invité en France par le président François Mitterrand, déclare caduque la Charte de l'OLP.

Tout cela est positif et contribue à créer un climat favorable qu'il convient de mettre à profit pour entamer la négociation en vue d'aboutir, enfin, à une solution négociée qui assurerait une paix juste et durable dans la région.

Mais le temps presse et toute attitude dilatoire risque de compromettre les perspectives actuelles et de déboucher sur le radicalisme et la violence. Yasser Arafat et les modérés de l'OLP ont pris des risques et leur position n'est pas appréciée par tous, ni au sein du monde arabe ni au sein du mouvement palestinien.

Il est urgent que ces ouvertures reçoivent un accueil encourageant de la part de la communauté mondiale et une réponse constructive du côté israélien. Bien sûr, il y a eu le plan Shamir. Mais même s'il constitue un élément intéressant, je ne pense pas que ce plan suffise. En effet, on est en droit de se demander si le gouvernement israélien, qui refuse toujours de reconnaître l'OLP comme interlocuteur, ne vise pas avant tout à obtenir le retour au calme dans les territoires occupés et, en quelque sorte, la poursuite du *statu quo*, pendant que la répression elle-même continue de s'abattre sur la population palestinienne de Gaza et de Cisjordanie. N'oublions pas que chaque jour des enfants et des adolescents sont assassinés — l'emploi d'un autre mot serait hypocrite malgré toute l'amitié que l'on éprouve envers le peuple israélien — par l'armée israélienne.

Il est donc urgent que les ouvertures palestiniennes reçoivent un accueil encourageant, spécialement de la part des pays occidentaux. Il faut se féliciter, à cet égard, de l'établissement de contacts officiels entre les Etats-Unis et l'OLP. Plusieurs réunions ont eu lieu à Tunis, ce qui constitue un progrès important.

En Belgique même, plusieurs partis politiques, dont celui auquel j'appartiens, se sont clairement prononcés dans ce sens. Le 13 mars dernier, le bureau du parti socialiste a demandé instamment au gouvernement, à l'instar d'autres pays européens,

de faire un geste positif vis-à-vis de l'OLP, en augmentant le niveau de sa représentation diplomatique à Bruxelles. Jusqu'ici rien de très concret n'a été fait dans ce sens. C'est fort regrettable, aussi j'aimerais demander au ministre des Affaires étrangères ce qu'il compte faire à ce sujet?

Certes, ce dossier est difficile. Mais la Belgique a certainement un rôle actif à jouer afin de promouvoir l'idée d'une Conférence internationale pour la paix au Proche-Orient, sous les auspices des Nations Unies et avec la participation des cinq pays permanents du Conseil de sécurité ainsi que de toutes les parties concernées.

La déclaration sur le Moyen-Orient adoptée au sommet de Madrid est très intéressante à cet égard et je souhaite que le ministre des Affaires étrangères nous fasse part de ses impressions puisqu'il a participé à ce sommet.

En abordant le thème de la Namibie, je tiens à exprimer ma satisfaction quant à la décision prise récemment par le gouvernement belge de contribuer concrètement au processus d'indépendance engagé dans ce pays en mettant à la disposition des Nations Unies, un groupe de policiers militaires et de gendarmes belges, afin de participer à la bonne réalisation de l'importante mission confiée à la GANUPT, le Groupe d'assistance des Nations Unies pour la période transitoire. Cette mission consiste à veiller au respect du cessez-le-feu, à la démilitarisation de la Namibie et au bon déroulement d'élections libres et justes, conformément aux dispositions prévues dans la résolution 435 des Nations Unies. Il s'agit d'un événement fondamental pour l'avenir de cet immense pays où jusqu'ici le régime de l'apartheid a fait régner un climat de violence et d'intimidation.

Cette décision est d'autant plus importante que la Belgique est le seul pays de la Communauté européenne à être membre du Conseil des Nations Unies pour la Namibie, ce qui nous confère une responsabilité et des obligations toutes particulières que nous acceptons enfin d'honorer pleinement.

Je suis d'autant plus satisfait de cette décision que sur l'insistance de mon ami Ernest Glinne qui milite depuis tant d'années pour l'aboutissement de cette juste cause, j'étais intervenu, à cette même tribune, le 7 mars dernier, pour plaider en faveur de l'augmentation de l'effort de la Belgique et de l'envoi d'un pareil contingent.

Il m'avait été répondu à l'époque par le ministre des Relations extérieures — mais ce n'était pas le même ministre — que c'était inconcevable pour des raisons d'ordre budgétaire.

La décision d'aujourd'hui montre qu'une telle initiative est totalement concevable et peut même être réalisée à peu de frais puisque, si j'en crois les déclarations faites par le gouvernement, cela ne coûtera qu'une dizaine de millions de francs pour autant, bien entendu, que le dossier soit bien préparé, en coopération étroite et franche entre les ministres des Affaires étrangères et de la Défense et surtout pour autant qu'il y ait la volonté politique de le faire.

Comme d'autres collègues, j'aborderai le drame chinois.

Comme vous le savez, j'étais en Chine, à la fin du mois de mai, en compagnie d'autres collègues parlementaires d'Europe occidentale, parmi lesquels M. De Bondt ici présent.

Aujourd'hui, je me rends compte que j'ai eu le privilège extraordinaire d'être l'un des derniers témoins étrangers de l'enthousiasme, de l'espoir, du rêve fou partagé par des centaines de milliers et par des millions de jeunes Chinois. Ce rêve s'appelle : liberté ! J'étais à Pékin, près de la place Tiananmen quelques jours à peine avant la tragédie. Je suis, je vous l'avoue, profondément bouleversé.

« Nul ne peut être arbitrairement arrêté, détenu ou exilé », selon l'article 9 de la Déclaration universelle des droits de l'homme. C'est aussi le texte affiché, en français et en chinois, n'en déplaise aux échevins schaerbeekois, un peu partout sur les murs de nos villes par *Amnesty International*.

Ce principe fondamental est à présent violé, de manière systématique, par les vieillards qui dirigent la Chine. Mais est-ce étonnant ? N'était-ce pas prévisible ? N'était-ce pas inscrit en lettres de mort dans la logique même de ce qui se passe dans ce

pays depuis des dizaines d'années : un coup à gauche, un coup à droite, le mouvement dans la stabilité, voire dans l'immobilisme ?

Le principal résultat de l'insurrection de Pékin n'est probablement pas d'avoir bouleversé la nature du système politique qui prévaut en Chine communiste, mais bel et bien d'en avoir montré la vraie nature, dans sa réalité mise à nu.

Le régime est devenu tout à coup aux yeux du monde, et probablement aux yeux d'une bonne part du peuple chinois — ce qui est évidemment important pour la suite —, d'un anachronisme complet ; il a perdu tout rapport avec la réalité, il s'est montré comme il est vraiment : corrompu et inefficace. Il n'a plus ni idées ni politique.

Les cérémonies officielles de félicitation l'ont clairement mis en évidence, la répression a bénéficié à l'armée et aux organes de sécurité. Mais une telle évolution est condamnée à terme. Un Etat militaire ou policier n'a jamais résolu en profondeur les problèmes auxquels sont confrontées les sociétés. Cela a toujours été vrai, et le sera également pour la Chine. Cette situation ne fera que rendre plus inéluctables encore de nouvelles explosions de mécontentement populaire.

C'est, je crois, le président Mitterrand qui a le mieux exprimé cette vérité en disant qu'un régime qui fait tirer sur sa jeunesse n'a pas d'avenir.

A l'instar de ce qui a été fait la semaine dernière à Stockholm, lors du congrès de l'Internationale socialiste, et des positions adoptées par le sommet européen de Madrid, l'Union de l'Europe occidentale s'est, dès le lendemain du drame de Tiananmen insurgée, par la voix de son assemblée parlementaire réunie à Paris, et a invité son Conseil des ministres à prendre sur les plans économique, politique et social, des mesures fermes à l'égard de la Chine.

La communauté mondiale doit clamer haut et fort son indignation et condamner sans ambiguïté l'intransigeance des autorités chinoises et la répression sanglante.

M. le ministre des Affaires étrangères a eu l'occasion de nous informer en commission, et je l'en remercie, du fait que le gouvernement belge a déjà pris toute une série de mesures afin d'isoler provisoirement le gouvernement chinois. Nous nous en félicitons. Il ne s'agit, bien entendu, pas de rompre purement et simplement avec ce pays d'un milliard deux cents millions d'habitants — ce serait absurde et dangereux —, mais bien de geler nos relations afin de participer concrètement à la pression internationale dans l'espoir d'amener les autorités chinoises à changer la cap et de soutenir le peuple chinois dans sa légitime aspiration à plus de liberté.

M. le ministre Eyskens pourrait-il nous détailler brièvement les mesures déjà prises par la Belgique notamment dans le cadre de la coopération politique européenne ?

Pour ma part, je tiens à insister tout particulièrement sur la situation des citoyens chinois résidant en Belgique et, plus précisément, des étudiants. Il apparaît urgent — je crois d'ailleurs qu'il l'envisage — que le gouvernement prenne un certain nombre de dispositions destinées à permettre aux étudiants chinois de prolonger pour un temps suffisant leur séjour en Belgique dans de bonnes conditions et cela même pour ceux qui, nombreux, sont en fin de cycle.

Il faudrait notamment renouveler les inscriptions — même pour les résidents chinois en fin d'études — ainsi que leur bourse.

Si cela s'avérait impossible, il conviendrait alors de prolonger la validité des cartes d'identité et des permis de séjour. Pour assurer leurs moyens d'existence, certains d'entre eux pourraient, par exemple, à titre de mesure provisoire, émarger au cadre enseignant du personnel universitaire.

Un accord devrait, en outre, être trouvé au niveau de la CEE pour permettre aux Chinois dont le passeport n'aurait pas été renouvelé de voyager en Europe dans les meilleures conditions.

Enfin, et c'est important, il convient de tout mettre en œuvre pour que ces citoyens chinois se sentent, en Belgique, en pleine sécurité. Il serait, en effet, tout à fait intolérable que des pressions

soient exercées sur eux, par exemple, par les membres de l'ambassade de Chine à Bruxelles.

J'ai émis ces quelques considérations à titre d'exemple et je serais heureux si M. le ministre pouvait me rassurer en la matière. (*Applaudissements.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Verschuere.

De heer Verschuere. — Mijnheer de Voorzitter, nog niet zo lang geleden hebben wij, zowel in de commissie als in de plenaire vergadering, de begroting voor Buitenlandse Zaken voor 1988 besproken. Nu, juni 1989, staan wij op het punt de begroting voor dit jaar goed te keuren. Onze fractie zal dit ongetwijfeld doen. Uiteraard zijn wij erover verheugd dat het Parlement gestaag, maar zeker en vastberaden ertoe komt te breken met de gedurende de afgelopen jaren gegroeide, nefaste, gewoonte alle begrotingen stevast te laat te behandelen, vaak pas nadat het betreffende begrotingsjaar reeds achter de rug is. Deze evolutie stelt ons gerust voor de toekomst.

Toch vind ik, mijnheer de Voorzitter, dat de bespreking van de begroting voor Buitenlandse Zaken — in de strikte zin dan — vandaag op een ongelukkig moment wordt gevoerd. Ten gevolge van Europese verkiezingsimperatieven moet deze begroting hier worden verdedigd door een minister die nauwelijks een tiental dagen in functie is en dus noch bij de opstelling ervan, noch bij de uitvoering, noch bij de concrete invulling van onze buitenlandse politiek werkelijk betrokken is geweest.

Verder blijkt dat net op het ogenblik van deze persoonswisseling op Buitenlandse Zaken, een aantal dossiers in een stroomversnelling zijn geraakt, wat het ons onmogelijk maakt daar nu reeds een definitief oordeel over uit te spreken. Waakzaamheid blijft evenwel ten zeerste geboden.

Tenslotte lijkt het mij niet erg logisch deze begroting per se nu nog, net vóór het reces op een drafje te willen afhandelen. Haastig, en zeker overhaast te werk gaan in zo'n belangrijke materie als het buitenlands beleid, lijkt mij niet meteen de meest geschikte werkwijze.

Wij hopen dan ook, en zijn daar eigenlijk reeds van overtuigd, dat de minister, wanneer hij zal ingewerkt zijn in deze voor hem nieuwe materie, in het najaar bereid zal zijn ten volle de open dialoog met de commissie en met het Parlement aan te gaan over de respectievelijke facetten van dit beleid.

Mijnheer de Voorzitter, mijn uiteenzetting in de bespreking van de begroting 1988 was vooral geaxeerd rond de *topics* Zaïre en Iran. Veeleer dan een groot aantal uiteenlopende en diverse thema's kort de revue te laten passeren, — zoals enkele collega's hier reeds hebben gedaan — beperk ik mij tot enkele kritische kanttekeningen bij onze relaties met twee landen waarvan de binnenlandse situatie nog steeds onze permanente bezorgdheid wegdraagt, namelijk het Iran uit het post-Khomeiny tijdperk en het Roemenië van conducator Nicolai Ceaucescu.

Als *leitmotiv* zal uiteraard de situatie van de mensenrechten in die twee landen, en voornamelijk onze perceptie daarvan centraal staan.

Aanvankelijk had ik gedacht in dit verband ook de situatie in China te bespreken, doch in onderling overleg met de verscheidene fracties werd over de dramatische situatie aldaar onlangs een gezamenlijke resolutie ter veroordeling van het militaire optreden tegen protestbetogers in de volksrepubliek China goedgekeurd. Ik zal daar dan ook niet nader op ingaan.

Wij zijn vandaag terecht verontwaardigd over de gebeurtenissen in China, maar het is onaanvaardbaar om onze verontwaardiging te beperken tot dit land. Dit is al te cynisch ten opzichte van alle anderen die reeds het slachtoffer geworden zijn van een gelijkaardige repressie. Tussen Sint-Petersburg en de oktoberrevolutie liggen precies twaalf jaar. Hopelijk zal de Chinese bevolking niet zo lang moeten wachten.

Net zoals met betrekking tot de gebeurtenissen in China valt het de waarnemer op dat niet alleen het zich voordoen van een

volgens onze normen verwerpelijk gebeuren, het daarover al dan niet officieel verontwaardigd zijn, maar ook allerlei economische en winstmotieven onze bilaterale relaties met landen als Iran en Roemenië mede bepalen.

Weerhield tijdens de Iraans-Iraakse oorlog geen enkele overweging onze nationale kruit- en wapenindustrie ervan duchtig aan beide oorlogvoerende partijen het zo noodzakelijk materiaal te leveren, dan stonden wij onmiddellijk na het beëindigen van de vijandelijkheden klaar om te pogen onze economische relaties met het Iran van ayatollah Khomeiny daar waar mogelijk aan te halen. Op economisch vlak en op het vlak van onze buitenlandse handel waren deze acties misschien best te beschouwen als een lovenswaardig initiatief, doch zij getuigen allerminst van enige bekommerning voor de situatie van de mensenrechten in dit land.

Okk hier was het voor iedereen duidelijk dat we niet te maken hadden met een — om het eufemistisch uit te drukken — «zachtzinnig» regime. Het ontbreekt de talloze rapporten van Amnesty International over de bloedige theocratie niet aan duidelijkheid. Massale executies, uitroeien van Koerden en religieuze minderheden vormden een van de gezagsbestendige peilers van het regime.

Reeds bij de aanvang was het duidelijk welke inhoud Khomeiny zijn revolutie wenste te geven. Tijdens de zomer van 1980 verklaarde hij immers dat «wij de revolutie niet gemaakt hebben om huizen en arbeidsplaatsen aan de mensen te geven, maar wel ten voordele van God».

De laatste jaren van het bewind van Khomeiny werden gekenmerkt door een harde, radicale binnenlandse én buitenlandse politiek. De religieuze leider werd meer en meer — zo dit nog mogelijk was — een onverdraagzaam en meedogenloos man, die blindelings diende te worden gevolgd om onoverwinnelijk te zijn in de «gerechtvaardigde» strijd tegen de kwaadaardige buitenwereld. Teruggrijpend naar een meer dan 100 jaar oude traditie van nationalistisch verzet tegen de ongelovigen, Rusland en Groot-Brittannië, die van Iran een semi-officiële kolonie hadden gemaakt, slaagde hij erin miljoenen geestdriftig te maken voor zijn sociaal-economisch en religieus-politiek gedachtengoed, omdat hij handig de eigenwaarde van de bevolking en het geloof in de traditionele cultuur wist te versterken.

Begin dit jaar verloor ayatollah Montazeri, die in 1985 werd aangewezen als opvolger van Khomeiny, zijn statuut van officiële kroonprins omdat hij het had aangedurfd voorzichtig kritiek te uiten op de duizenden executies van politieke gevangenen.

Dit alles raakte ons nauwelijks. Het land was officieel niet meer in staat van oorlog en een binnenlands conflict is een nogal moeilijk te omschrijven begrip, zodat velen alweer hoopvol uitkeken naar de uitbreiding van onze economische relaties met dit land.

Wanneer Khomeiny alle islamieten oproep om de auteur Salman Rushdie te doden omdat hij de profeet Mohammed openlijk had beledigd, culmineerde in onze ogen het religieus fanatisme en werden wij eerbare burgers van het vrije en democratische Westen wakker geschud. Tweehonderd jaar na de Franse revolutie kunnen wij zo een doodvonnis absoluut niet aanvaarden. Terecht uiteraard. Dat er in Iran dag in dag uit, duizenden worden geëxecuteerd vinden wij natuurlijk erg, maar slechts weinigen vinden het echt een obstakel voor betere handelsrelaties.

Mijnheer de minister, ik weet dat u cultuur *mindes* bent en dat u in uw vrije tijd op een niet onhandige manier het kleurenpalet hanteert. U zult het mij dan niet kwalijk nemen dat ik even een gedicht voorlees dat de bekende schrijver, Ali Asghar Haj Seyyed Javadi, in 1979 kort vóór de terugkeer van Khomeiny uit ballingschap in een krant in Teheran liet verschijnen.

«Op de dag dat de Iman terugkeert,
Verkondigt niemand meer enige leugens
Sluit niemand de deur van zijn huis af
De mensen zullen broeders zijn
Het brood van hun vreugde delen

In gerechtigheid en waarachtigheid.

Er zullen geen rijen meer zijn:
Rijen voor brood en vlees
Rijen voor benzine en petroleum
Rijen voor bioscopen en bussen
De rijen van belastingsgelden
De rijen van slangengif
Zullen allemaal verdwijnen...

De Iman moet terugkeren
Zodat het Recht op zijn troon kan zitten
Zodat Kwaad, Bedrog en Haat,
Verwijderd worden van het gelaat van de tijd.

Als de Iman terugkeert,
Zal die gebroken en gewonde moeder, Iran
Voor altijd worden bevrijd
Van de kluisters van tirannie en onwetendheid
En van de ketenen van plundering, marteling en gevangenis. »

Twee jaar later bevond de auteur zich opnieuw in Parijs, spijtig genoeg als een gebroken man.

Mijnheer de Voorzitter, de tweede strofe van dit gedicht waarin sprake is van rijen voor brood, vlees en benzine, brengt mij automatisch bij het tweede deel van mijn uiteenzetting, namelijk de actuele situatie in Roemenië.

Roemenië en zijn conducator, het genie van de Karpaten, Nicolai Ceaucescu, heeft in het Westen bij sommigen altijd wat vreemde emoties losgemaakt.

Jarenlang kon dit regime waarin Ceaucescu naar binnen een even harde ijzeren vuist hanteerde als nu, op een zekere welwillende sympathie rekenen. Ceaucescu had immers de naam een goed en moedig buitenlands beleid te voeren. Hij was één van de weinigen die, nog onder de oude Breznev, het aandurfde de leiders van het Kremlin recht in de ogen te kijken en daarna niet te doen wat hem vanuit het Oosten werd voorgehouden. «Dapper» zei men, «interessant» dacht men, een man die «onze vijand» — en daarmee bedoelden die sommigen dan de Sovjetunie — op zo'n onafhankelijke manier durft te behandelen, voor Warschau-pact maatstaven dan toch, kunnen we beter met de nodige egards bejegenen.

Maar ja, vandaag blijken de tijden eens te meer te zijn veranderd. Een na één tuimelden de oude bureaucratische leiders, uit pure verveling, van hun granieten voetstukken. Een na één werden zij die gedurende jaren werden verguisd en doodgezwegen, gerehabiliteerd, gekozen tot lid van het parlement of, met veel eerbetoon, opnieuw begraven. De geschiedenis wordt gelukkig weer eens herschreven. Er ontstaat een nieuw geluid, een democratische wind, een wanhoopspoging om te redden wat er nog te redden valt, een putsch van een nieuwe klasse of generatie tegen de vertegenwoordigers van totaal gescleroseerde maatschappijstructuren. Elkeen ontwikkelt vandaag wel zijn eigen theorie over deze manifest zichtbare, doch voorlopig nog moeilijk te duiden evoluties die zich voordoen in die landen uit het «Oostblok» zoals ze hier vóór kort in onvervalste koude oorlogstaal werden aangeduid.

De Sovjetunie zelf, Polen en Hongarije zijn de landen waar alles nu plots en snel ten goede schijnt te veranderen.

In deze veelheid van rijkgeschakeerde vernieuwingen, in dit kleurenpalet van betrachtingen naar economische verbetering en meer democratie is het precies Roemenië, waarvan men enkele jaren geleden zei dat het van alle «communistische» landen het beste was, omdat het scheen te passen in de door het Westen gevoerde buitenlandse politiek — maar waarvan men precies daarom vergat naar de binnenlandse situatie te kijken — dat nu plots lijkt teruggecatapulteerd te zijn naar de Transsylvaanse middeleeuwen met een kerken en historische monumenten vernielende achterneef van een aldaar bekende graaf op 's keizers troon.

Had men toen naar het binnenland gekeken, had men misschien het half miljoen Roemenen gezien, toch ongeveer 3 pct. van de bevolking, die reeds in de jaren vijftig, bij de aanleg van een grote haven als dwangarbeider waren tewerkgesteld. We hebben toen duidelijk niet of toch onvoldoende gekeken, maar nu zijn er de talrijke getuigen om ons op een beklemmende wijze

met de wrede realiteit van het hedendaagse Roemenië, met de realiteit van de «systematisering» te confronteren. Door het waanzinnige plan om drieduizend dorpen van de landkaart te vegen en de inwoners ervan te deporteren naar 545 agro-industriële centra, van minstens 20 000 man, zullen 10 miljoen mensen worden gedwongen te verhuizen.

Officieel zou dit plan tot doel hebben de cultiveerbare landbouwooppervlakte met iets meer dan 3 pct. uit te breiden, maar wellicht wordt hier iets anders beoogd, namelijk, het afbreken, het vernietigen van de bestaande samenlevingsstructuren in die gebieden welke hoofdzakelijk worden bewoond door nationale minderheden. Voor hen, en ook voor anderen, rest er dan slechts één alternatief: vluchten. Hongarije was het eerste Oostblokland dat genoodzaakt was vluchtelingenkampen te bouwen om de vluchtelingenstroom uit een «broederstaat» te kunnen opvangen.

Maar ook daar heeft Ceaucescu iets op gevonden, zij het dan weinig origineel. Terwijl die andere, de echte, muur geleidelijk aan wordt gesloopt, heeft hij opdracht gegeven de grenzen van Roemenië met Joegoslavië en Hongarije hermetisch te sluiten.

De nacht schijnt nu wel volkomen te zijn neergedaald over de Karpaten.

En hoe reageert nu het Westen? Niet gebonden, geremd of afgeschrikt door het risico enig economisch nadeel te ondervinden — de buitenlandse-westers geörienteerde handel van Roemenië is immers uiterst beperkt — kan zowel onze nationale overheid als de internationale gemeenschap ditmaal een waslijst van initiatieven voorleggen: resoluties van Kamer, Senaat, Raad van Europa en Europees Parlement, voorstellen namens de EG-12 op de Conferentie voor veiligheid en samenwerking in Europa te Wenen, het onderzoek van de VN-Commissie voor de rechten van de mens nadat Hongarije zich op 27 februari 1989 achter een Zweeds voorstel ter zake had geschaard dat op 9 maart uitmondde in een veroordeling van Roemenië wegens «ernstige schendingen van de rechten van de mens en van de fundamentele vrijheden», een permanente beschuldiging van Roemenië op de onlangs beëindigde KVSE-Conferentie te Parijs en de actie «Adoptie dorpen in Roemenië» die terecht door heel wat overheden in verscheidene Europese landen werd gesteund. Tenslotte heeft de EG ook nog een economische boycot afgekondigd. Die blijkt echter juist omwille van de reeds genoemde eerder beperkte handelscontracten weinig om het lijf te hebben.

Mijnheer de minister, blijft de vraag, wat nu. Roemenië werd op zowat elk internationaal forum in de meest scherpe bewoordingen veroordeeld en blijkbaar kan alleen een economische boycot van de Sovjetunie zelf de conducator nog tot inkeer brengen.

Welke stappen denkt u als minister van Buitenlandse Zaken alsnog te doen om die georganiseerde genocide op de Roemeense bevolking te doen ophouden om, zoals Ariadna Combes, dochter van de bekende dissidente Doina Cornea, het onlangs nog verklaarde: ervoor te zorgen dat «Roemenië niet langer door de vleesmolen wordt gehaald»?

Mijnheer de Voorzitter, de voorbeelden van China, Iran en Roemenië heb ik hier aangehaald niet alleen omdat de situatie aldaar mijn bezorgdheid wegdraagt, doch evenzeer omdat deze ongetwijfeld dramatische lokale toestanden belangrijk zijn voor het behartigen van de mensenrechten in onze buitenlandse politiek. Ze tonen ook aan dat niet alleen België maar vele westerse landen lijden aan een al te selectieve verontwaardiging als het gaat om de mensenrechten.

Onze manier van reageren en vooral de intensiteit ervan kan onvoldoende steunen op een welomlijnd en fijn afgesteld begrippenkader. Er is duidelijk nood aan een vernieuwd en uitgezuiverd concept met betrekking tot de twee-eenheid buitenlands beleid en mensenrechten.

Om te vermijden dat ons land verzandt in een stereotiep *post factum* schoorvoetend afkondigen van meestal in grote mate mercantiël ingevulde maatregelen, dient naast dit te ijken arsenaal aan negatieve stappen ook werk te worden gemaakt van een positief opgevat mensenrechtenbeleid. België zou veel meer dan dit tot nu toe het geval is geweest op dit vlak een voortrek-

kersrol kunnen spelen. Een goede coördinatie tussen de respectieve ministeries van Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, die samen een mensenrechten-bevorderende strategie uitwerken, lijkt mij daarvoor een eerste vereiste. Wij hopen dat u er samen met uw collega's werk zult van maken. (*Applaus.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Belder.

De heer De Belder. — Mijnheer de Voorzitter, het is niet zonder enige ontroering dat ik vandaag vanop deze tribune het woord richt tot een minister die ik in een vorig bestaan en in een andere hoedanigheid heb mogen bijstaan gedurende enkele belangrijke jaren van mijn diplomatieke loopbaan. Het is dus met een heel bijzonder tremolo in stem en hart, mijnheer de minister, dat ik u hartelijk welkom heet. Uw terugkeer is voorafgegaan door een indrukwekkende reeks persartikelen die ik met grote aandacht heb gelezen, waarin ik de weldaden heb beschreven gezien van een *sabbatical year*, waarin de morele lading van een buitenlandse politiek, die hier daarnet door Karel Verschueren in het daglicht werd gesteld, scherp werd omschreven en waarin ik ook gelezen heb dat de nieuwe titularis *hume avec délice des mutations de ce monde*.

Mijnheer de minister, ik vrees dat dit debat een beetje minder poëtisch zal zijn dan sommige van uw verklaringen aan de pers. Ik heb er in ieder geval reeds uit opgemaakt dat wij op het punt staan een nieuwe era te beginnen in onze buitenlandse betrekkingen. Wij spreken in de toekomst niet meer van buitenlandse betrekkingen maar wel van buitenlandse zaken. Wij stappen dus af van de gadget die indertijd werd ingevoerd onder impuls van minister Cheysson die in Frankrijk de ambitie had een superminister van Buitenlandse Betrekkingen te zijn. Dat is een eerste verschil met het standpunt van uw voorganger die nog in een vrij bitter artikel in *La Libre Belgique* er zijn beklag over deed dat er destijds in België een eerste minister was, die voortdurend achter zijn minister van Buitenlandse Zaken stond, en beiden hadden ze zowat het monopolie van en de autoriteit over de buitenlandse politiek. Nu echter zijn er in België, zo zei minister Tindemans, — hij placht dat ook te verklaren in het Parlement — ten minste vijftien ministers van Buitenlandse Zaken en tien miljoen experts in deze materie.

Mijnheer de minister, ik heb in dat verband een belangrijke verklaring van u voor de BRT genoteerd waarin u wijst op de solidariteit van een regering, vooral als het coalitieregeringen zijn, zonder daarom de titularis van Buitenlandse Zaken op de achtergrond te schuiven.

Ik wil bij dit woord van welkom een ogenblik stilstaan bij de kwestie van de coördinatie met de Eerste minister en met andere van uw collega's, een probleem dat reeds door andere sprekers werd aangehaald.

Ik heb enkele weken geleden de eer gehad Eerste minister Martens te interpellieren over een passage van de regeringsverklaring die tot nu toe nog niet werd uitgevoerd. Uw voorganger, mijnheer de minister, zal daarvoor wel enige redenen hebben gehad. Het betreft de Interministeriële Commissie voor de Buitenlandse Economische Betrekkingen. Dat was indertijd een soort van « machinerie » die ten grondslag lag aan de portefeuille van Buitenlandse Betrekkingen waarmee de minister van Buitenlandse Zaken alle buitenlandse betrekkingen moest coördineren. Die machine bestaat niet meer. De regeringsverklaring zegt echter dat wij ze weer in werking zouden moeten stellen.

Mijnheer de minister, het zou mij genoeg doen te horen wat u daarvan denkt en op welke wijze u de problematiek omtrent deze Interministeriële Commissie voor de buitenlandse economische betrekkingen wil aanpakken.

Ik meen niet dat ik lang moet ingaan op de coördinatie met andere van uw collega's die formeel ook een deel van het buitenlands beleid onder hun bevoegdheid hebben.

Wat ontwikkelingssamenwerking betreft heeft u zelf ervaren wat het betekent minister van Ontwikkelingssamenwerking te zijn. Ik spreek hier een beetje ter verdediging van mijn partijgenoot, André Geens, die op het stuk van de problematiek rondom

Zaire vanzelfsprekend is aangewezen op een zeer nauwe coördinatie met u.

Over de minister van Buitenlandse Handel is er de jongste tijd heel wat in de pers geschreven, vooral over een soort van parallelle diplomatie die zou zijn gevoerd door titularissen uit de PS. Ik zal daarop nu niet ingaan, maar ik heb wel één kleine vraag in dit verband. Waarom kreeg uitgerekend mevrouw Lizin een week geleden de opdracht een consulaire conferentie voor te zitten ergens in het Verre Oosten? Het is merkwaardig omdat dit niet tot haar bevoegdheid behoort. Hoe komt het dat zij deze eigenlijk interne kwestie van Buitenlandse Zaken is gaan regelen in Bangkok?

Wij hebben ook vastgesteld, mijnheer de minister, dat nog andere ministers, zoals minister Tobback, budgetten of onderdelen van budgetten behandelen die normalerwijze door Buitenlandse Zaken zouden moeten worden behandeld. Ik denk bijvoorbeeld aan de Academia Belgica in Rome, één van de interessantste instrumenten van ons buitenlands beleid in Italië. Ik weet wel dat de communautarisering hier een rol heeft gespeeld, maar zelfs dan, wat heeft de Academia Belgica te maken met het budget van Binnenlandse Zaken en Gemeenschappen en Culturele Instellingen?

Dit is één van de zaken waarvoor een betere coördinatie moet tot stand komen en de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken is goed geplaatst om hiermee een aanvang te nemen.

Wij zijn sedert uw recente aanstelling, mijnheer de minister, op weg naar een nieuwe fase. Wij hebben reeds kennis genomen van uw standpunt naar aanleiding van de ondertekening van het Verdrag van Wellington, waarover wij ons ten eerste verheugen. Wij kennen ook uw standpunt inzake Namibië; collega Péciaux heeft er daarnet over gesproken. Als gemandateerde spreker van mijn fractie kan ik er onmiddellijk aan toevoegen dat ook wij gelukkig zijn met uw beslissing om bij te dragen tot de *United Nations Transitional Assistance Group* en enkele Belgische militairen en rijkswachters ter beschikking te stellen voor een civiele missie naar Namibië. Wij steunen u daarin.

Voorts lees ik in de pers, in één van de verklaringen die u hebt afgelegd, dat u niet zo zeer als uw voorganger, een atlantist wil worden, maar wel een Euro-atlantist in zoverre u dat al niet is. Wij zullen met grote belangstelling nagaan wat dit eigenlijk betekent. Onze fractie heeft hier reeds verscheidene keren de idee verkondigd en verdedigd van een zone zonder nucleaire wapens in Europa. Wij staan met die idee in België nogal alleen en tot nu toe had de minister van Buitenlandse Betrekkingen niet veel begrip voor ons standpunt.

Wij hopen dat er ook iets nieuws zal gebeuren in verband met het dossier over de neutraliteit van Oostenrijk en de toetreding van dit land tot de Europese Gemeenschap. Deze kwestie zal zeer in het kort actueel worden omdat de aanvraag tot toetreding wordt ingediend. Ook de houding van de nieuwe titularis ten opzichte van Turkije benieuwt ons. Minister Tindemans heeft vroeger inzake de dossiers van Oostenrijk en Turkije nogal uitgesproken persoonlijke standpunten verdedigd.

In verband met nog een andere nieuwigheid, heb ik over de radio gehoord dat België de ambitie zou hebben zeer binnenkort lid te worden van de Veiligheidsraad. Ik vind dit een uitstekend idee. Dit kan ons land slechts een of twee keer in een eeuw overkomen. Ik wens u met deze demarche in ieder geval veel succes toe. U heeft daarvoor de kwaliteit en het personeel. Ik hoop dat dit lidmaatschap een illustratie zal worden van wat de nieuwe titularis voornemens is te doen.

Mijn eerste reële opmerking betreft het departement waarvan u nu de hoge leiding heeft. Ik sprak daarnet van hoge kwaliteit: welnu, ons *Corps Diplomatique* kan gerust de vergelijking doorstaan met diplomaten uit andere landen. Dat geldt ook groten-deels voor het binnenkader van Buitenlandse Zaken, voor de handelsprospectoren en voor de kanseliers.

Ik wil in dit hoofdstuk twee punten ontwikkelen. In de eerste plaats wil ik het hebben over de grote frustratie die helaas blijkt te heersen in het huis van Buitenlandse Zaken en de grote verwachtingen die in u worden gesteld, mijnheer de minister, om zulks te verhelpen.

Het probleem van de pariteit is sedert het Molitor-verslag voldoende gekend. Als woordvoerder van de VU-fractie wil ik scherp stellen dat wij — en wij zijn niet alleen — voortdurend botsen tegen de opgelegde pariteit. De 50/50-verhouding bij de topambtenaren, aan de ene kant en het werkvolume en de belangstelling voor de carrière, aan de andere kant zijn moeilijk verenigbaar. De richtlijnen die bovendien de pariteit in de diplomatieke posten bepalen zijn wettelijk niet zó dat het geheel onmogelijk is om dit probleem tenminste, op te lossen.

Er is daarnaast heel wat wrevel rond de procedure die wordt gevolgd wanneer diplomaten op post worden gestuurd en de directieraad voorstellen doet aan de minister. Uw ideeën over depolitisering, mijnheer de minister, zullen hier het sterkst op proef worden gesteld. Ik zou het bijzonder appreciëren indien de directieraad van het departement wat meer autoriteit zou krijgen en dat u meer een beroep zou kunnen doen op de kwaliteit dan op de politieke steun die kandidaat-titularissen voor diplomatieke posten genieten.

Wat de financiële situatie van het departement van Buitenlandse Zaken betreft, stellen wij vast dat het aantal prestaties dat diplomatieke posten niet meer kunnen leveren, toeneemt omdat zij, wat de budgettaire middelen betreft, onder de grens vallen van de *efficiency* en de service. Men beschikt ook niet over voldoende financiële middelen om de diplomatieke carrière opnieuw aantrekkelijk te maken.

De spanningen tussen buiten- en binnendienst, tussen Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel waarvoor twee verschillende politieke titularissen verantwoordelijk zijn, het statuut van de handelsprospectoren en het statuut van de kanselier geven aanleiding tot heel wat problemen. Voor de kanseliers koester ik veel sympathie omdat zij vaak in zeer ondankbare omstandigheden een belangrijke taak moeten vervullen. Ik heb vernomen dat pogingen worden ondernomen om hun statuut te verbeteren. Toen ik daarover inlichtingen vroeg, vertelde men mij dat er geen gebrek was aan goodwill om voor die ambtenaren iets te doen, maar dat de financiële middelen niet toereikend waren. Men gaf mij de raad aan te kloppen bij mijn partijgenoot die de begroting beheert, maar ik veronderstel, mijnheer de minister, dat u als nieuwe titularis van Buitenlandse Zaken meer aangewezen is om dit probleem op te lossen.

Wij moeten ons ook bezinnen over de manier waarop jongeren in dit land nog gemobiliseerd kunnen worden voor een diplomatieke loopbaan.

Last but not least is er het probleem van de positie van de vrouw in onze diplomatieke carrière. Van alle landen van de Europese Gemeenschap hebben wij het rekord van het geringste aantal vrouwen in de diplomatieke dienst en tevens van het grootste aantal problemen voor de echtgenotes van onze diplomaten.

Met alle mensen in het huis van Buitenlandse Zaken hoop ik, mijnheer de minister, dat u een oplossing zal willen vinden voor de problemen die ik hier heb opgesomd.

In het tweede gedeelte van dit hoofdstuk wil ik erop wijzen dat de diplomatieke loopbaan wellicht één van de carrières is die zich na de tweede wereldoorlog het meest heeft moeten aanpassen aan de zich wijzigende omstandigheden.

Zolang de nationale souvereiniteit bestaat, is de diplomatieke loopbaan noodzakelijk. De carrière moet zich echter aan twee belangrijke aspecten aanpassen: enerzijds, de druk van de Europese samenwerking en anderzijds, de grondwetsherziening in België.

Heeft het nog zin, op het einde van deze eeuw, dat de Twaalf van de EEG onder elkaar twaalf ambassadeurs en diplomatieke, consulaire en commerciële afgevaardigden uitwisselen? Alsof wij ons nog op het einde van de vorige eeuw bevinden. Intussen schrijdt de Europese integratie voort en treden wij ten opzichte van het buitenland meer en meer op als één Europese politieke en diplomatieke eenheid.

Ik zou het bijvoorbeeld logisch vinden dat, als Namibië onafhankelijk wordt, er niet twaalf ambassadeurs worden uitgezonden, maar één Europese diplomatieke zending met bijvoorbeeld een Belgische ambassadeur en een Duitse ministerraad voor

economische zaken enz. Er zijn al initiatieven in die zin genomen, maar tot op heden zonder veel succes.

De nationale diplomatieke dienst en de bevoegdheid van Buitenlandse Zaken worden anderzijds sterk onder druk gezet door de communautarisering. Daar hecht ik, als woordvoerder van de VU-fractie, nogal wat belang aan.

Wij zouden graag hebben dat de nieuwe minister van Buitenlandse Zaken de communautarisering op een positieve manier inschat en begint met de uitbreiding en de verdieping van de bestaande protocollen waarover mevrouw Hanquet daarstraks heeft gesproken.

Het moet nu beter gaan dan vóór en tijdens de grondwetsherziening. Mijnheer de minister, u kan nu werken op basis van de autonomie van Gemeenschappen en Gewesten inzake internationale betrekkingen. Het moet dus mogelijk zijn nú een inventaris te maken van de wensen van Buitenlandse Zaken, van Gemeenschappen en Gewesten ten einde de nationale diplomatie eindelijk in te schakelen in de nieuwe constitutionele vormen. Met andere woorden, ik hecht bijzonder veel waarde aan een nieuwe oriëntatie die erin bestaat dat het ministerie van Buitenlandse Zaken zich zou bezighouden met de « opvoeding » van de buitenlandse diensten van onze Gemeenschappen en Gewesten, die op het ogenblik een beetje radeloos en verloren optreden in verscheidene sectoren, al behoren die dan tot hun nieuwe bevoegdheden. Buitenlandse Handel is daar een voorbeeld van, maar ik ga er nu niet dieper op in.

Ik roteer terloops, en daarmee sluit ik het gedeelte van mijn uiteenzetting af, dat de kredieten voor Buitenlandse Zaken ongeveer 10 miljard bedragen, en alweer met 4,5 pct. verminderen maar dat de regionalisering daarvan niet de schuld is omdat die maar een half miljard kost. Ik merk dat u erop vooruitgaat voor de vastleggingen en de ordonnanceringen: zoveel te beter, want dat betekent investeren in de toekomst van de diplomatieke dienst.

Ik ga nu over tot de bespreking van enkele punten van uw beleid. Zoals de andere leden heb ik de handicap dat wij deze begroting niet in de commissie konden bespreken. Wij moeten ons dus baseren op het verslag van de Kamer. Welnu, ik heb dat met aandacht gelezen en zal dus niet meer spreken over hoofdstukken zoals de schuldenproblematiek, de Belgisch-Zairese betrekkingen en de kwestie van de gijzelaars.

Ik zal wél stilstaan bij de resultaten van de besprekingen in Madrid. Na uw uiteenzetting in de commissie en na de uiteenzetting van de Eerste minister in de vergadering van de Kamer van gisteren blijven er mij immers nog enkele vragen in verband met het communiqué van Madrid.

De beslissingen die door de Europese Raad worden genomen, behoren naar mijn gevoelens immers tot de meest belangrijke dossiers van onze diplomatie.

De houding van de leden van de Kamer verwondert mij. Ze verwachten blijkbaar van de Europese Raad dat die nogal wat aandacht zou schenken aan de Kwestie der bevoegdheden van het Europees Parlement.

Ik was een beetje verrast te horen dat de Kamer hiervan te Madrid een van de prioriteiten wilde maken. Ik meen te spreken namens de Senaat wanneer ik zeg dat wij dit standpunt over uw werk in Madrid niet delen.

Mijn eerste opmerking heeft te maken met het eerste hoofdstuk over de interne markt van 1992. De Europese Raad verheugt zich over het feit dat ongeveer de helft van de door de commissie voorgestelde maatregelen reeds is goedgekeurd. Ik wil die vreugde niet temperen, maar voor ons rijst wel het probleem van de omschakeling naar het Belgisch recht van de reeds goedgekeurde richtlijnen. Indien wij de balans maken van wat wij ter zake reeds gerealiseerd hebben, moeten wij wat minder positief zijn. Ik geloof niet dat de Senaat voldoende op de hoogte is van het mechanisme om de Europese richtlijnen in Belgische wetten om te zetten. Ik bedoel het mechanisme dat dit proces moet controleren en dat, indien nodig sanctionerend moet optreden. Ik begrijp niet goed meer hoe het allemaal in mekaar zit, maar ik weet wel dat het departement van Buitenlandse Zaken er een grote rol in speelt. Mijnheer de minister, hoe ziet u deze rol van

Buitenlandse Zaken en hoe kan hij versterkt worden? Naarmate de tijd vordert en wij dichterbij 1992 komen, wordt dit probleem immers scherper.

Mijn volgende opmerking heeft te maken met de indirecte fiscaliteit. Ik meende dat er tot nu toe gesproken werd over «harmonisatie». Als ik mij echter niet vergis, is er in de tekst nog slechts sprake van *rapprochement*. Hierachter gaat wellicht een kwalitatief verschil schuil.

Mijn derde opmerking betreft het audiovisuele, het Europa van de televisie. Ik heb de gelegenheid gehad staatssecretaris De Keersmaecker hierover te ondervragen op het ogenblik dat hij een negatieve stem had uitgebracht in de EG-Raad voor de interne markt. Ik heb daaruit geleerd dat wij eigenlijk van twee kanten onder druk staan. Enerzijds, is er de Europese druk, omdat het gevaar van een gekwalificeerde meerderheid niet denkbeeldig is en wij met al onze goede wil toch zullen moeten wijken. Anderzijds, bestaan er nogal wat moeilijkheden inzake coördinatie tussen het nationale niveau en de Gemeenschappen. Het zou interessant zijn te vernemen welke positie de Gemeenschappen op het ogenblik bekleden en wat u gaat doen. De toestand is gevaarlijk, want er bestaat een onevenwicht in belangstelling tussen de twee Gemeenschappen en dat maakt uw functie er niet eenvoudiger om.

Een gelijkaardige vraag stel ik over het bestaande mechanisme inzake het vrij verkeer van personen. Sedert de top van Rhodos weten wij dat er in België voor deze kwestie een coördinator bestaat. Aan verscheidene ministers heb ik parlementaire vragen gesteld over het aantal dossiers over het vrij verkeer van personen dat nog moet worden geregeld vóór 1992. Dit aantal is indrukwekkend en wij hebben dan ook de indruk dat het vrij verkeer van personen er onmogelijk kan komen, rekening houdend met wat er nog allemaal moet gebeuren. Er is het akkoord van Schengen over het terrorisme, het druggebruik enzovoort: een eindeloze reeks nog open dossiers.

Over het sociale hoofdstuk zal ik niet veel zeggen. Ik stip enkel aan dat de Europese Commissie meent dat er vijf miljoen meer werkplaatsen zouden kunnen worden gecreëerd, als het minimum net van sociale voorzieningen door de 12 in de plaats van door slechts 11 delegaties was aangenomen. Ik stap daarover heen en zal dadelijk overgaan naar het hoofdstuk leefmilieu.

In dit hoofdstuk lees ik dat er wordt gedacht aan de oprichting van een *Agence européenne de l'Environnement*.

De heer Henrion, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op

Als ik mij niet vergis heeft de Belgische regering de ambitie om dit agentschap naar Brussel te krijgen. Het is echter niet zeer duidelijk wat dit agentschap inhoudt. Wat is de functie van dit agentschap, is dit de moeite waard, geeft dit personeelscomplicaties? Wij hadden daarover graag meer inlichtingen gekregen.

Dit brengt mij tot het hoofdstuk van de Economische en Monetaire Unie, waarover de Premier gisteren in de Senaat heeft bevestigd wat u, mijnheer de minister, in de commissie heeft gezegd, namelijk dat hij op een vijftal punten is ingegaan en dat de Belgische delegatie dus een actieve inbreng heeft gedaan.

Ik ben echter enigszins verwonderd over het communiqué zoals ik het in de pers heb gelezen. Als ik die tekst vergelijk met hetgeen mevrouw Thatcher op de BBC-televisie verklaarde rijst er voor mij een probleem over de kwalificatie van het verslag-Delors. Is dat fameuze verslag — waarvan we de genese met aandacht hebben gevolgd — nu één manier om de Economische en Monetaire Unie tot stand te brengen — zoals mevrouw Thatcher ons doet geloven — of is het «dé» manier, zoals door de Belgische delegatie in Madrid is bepleit? Dat is een enorm verschil en een veeg teken voor de toekomst. Het ware goed dat u ons daar op het juiste spoor zou zetten.

Vervolgens, mijnheer de minister, wil ik even speciaal uw aandacht vragen voor het hoofdstuk betreffende het Europa der burgers. In de commissie hebben wij gesproken over een klein dossiertje dat verborgen zit achter de korte, sibillijnse verklaring van de Europese Raad van Madrid. Het gaat over het stemrecht

van de vreemdelingen in de Europese Gemeenschap. Ik heb uw voorganger op 29 mei jongstleden ondervraagd over de problemen in verband met het toekennen van het actief en passief gemeentekiesrecht aan vreemdelingen in de Europese Gemeenschap; dat zijn er ongeveer 5 miljoen in het totaal en een half miljoen in België.

Ik heb daarop toen het volgende antwoord gekregen: «Zelf heb ik ter zake een principieel gunstig vooroordeel over dit voorstel uitgesproken gelet op de noodzaak het samenhorheidsgevoel onder onderdanen van de EG-lid-staten te bevorderen en daarmee bij te dragen tot de uiteindelijke verwezenlijking van het Europa van de burger. Ik heb evenwel ook te kennen gegeven dat de Belgische regering over dit voorstel nog geen standpunt had ingenomen en dat dit voorstel in ons land, zoals in andere lid-staten, politiek gevoelig ligt en een grondwetswijziging veronderstelt. De procedure om dit standpunt in te winnen is thans aan de gang.»

Wij hebben niet meer de gelegenheid gekregen, mijnheer de minister, om uw voorganger te vragen wat eigenlijk wordt bedoeld met «de procedure om dit standpunt in te winnen». Wordt het Parlement op een of andere manier bij dit soort van oefening betrokken? Het lijkt mij een heel belangrijke kwestie die op Europees niveau te Madrid weliswaar niet prioritair is geweest, maar die in de Belgische context toch zeer gevoelig ligt en in de toekomst nog problemen zal doen rijzen.

Ik wil nog even inpikken op hetgeen mevrouw Hanquet heeft gezegd over de manier waarop de verkiezingen in het buitenland door onze diplomatieke posten worden begeleid. Wij hebben heel recent ervaren dat er op dit vlak een en ander bijgewerkt moet worden, want er zijn nogal wat moeilijkheden, onder meer met het stemmen bij volmacht.

Over het hoofdstuk externe betrekkingen kan ik vrij kort zijn. In dit hoofdstuk zit echter de vraag vervat over de Belgische betrekkingen met Oostenrijk. In Madrid hebt u gezegd dat de EFTA voortaan op een meer gestructureerde manier met al die landen zou gaan samenwerken. Wat is de betekenis hiervan voor de Belgische betrekkingen met Oostenrijk?

Voor Roemenië en Bulgarije verwijs ik naar wat collega Verschueren daarover heeft opgemerkt.

Ik heb nog een kleine vraag voor Uruguay en de GATT-ronde. De minister van Buitenlandse Handel heeft ons gezegd dat de Uruguay-ronde volgend jaar eindigt met een conferentie in België. Ik heb ergens gelezen dat die conferentie niet noodzakelijk in Brussel zou plaatsvinden. Met uitzondering van de Heizel die bij velen, naar het schijnt, niet te sympathiek overkomt, zou Brussel geen infrastructuur hebben om die conferentie te herbergen. Men zoekt ergens in België een alternatief voor deze belangrijke conferentie die al volgend jaar plaatsheeft. Hierover kregen wij dus graag wat meer duidelijkheid.

De politieke samenwerking dan. Het verbaast mij dat in het hoofdstuk Oost-West geen specifieke verwijzingen zijn gemaakt naar Roemenië en Bulgarije. Ik heb wel in de pers gelezen, nadat u daarover in de commissie had gesproken, dat België van plan zou zijn het mechanisme van de veiligheidsconferentie op die landen toe te passen. Ik feliciteer u daar welgemeend voor, mijnheer de minister.

Ik wens u ook geluk met de passage die u uit Madrid heeft meegebracht die zegt: «Le Conseil européen est convaincu que le processus de la CSCE fournit le cadre approprié pour parvenir à de grands progrès dans tous ces domaines» — inbegrepen het militaire, en dan volgt een mooie zin — «permettant à l'Europe d'entrevoir le jour où les divisions actuelles appartiendront à l'histoire.» Hieruit leid ik af dat de CSCE-onderhandelingen te Wenen verder in het kader van de veiligheidsconferentie worden geplaatst. Naar mijn gevoel is dat niet onbelangrijk omdat België hiermee blijft geloven dat de heel belangrijke onderhandelingen over de conventionele ontwapening niet losstaand van de veiligheidsconferentie moeten worden gezien, maar passen in het geheel van de onderhandelingen van Helsinki. Dat vind ik fundamenteel. Bij het jongste INF-SNF-overleg hebben wij niet de tijd gehad om daarbij lang genoeg stil te staan en dat was jammer.

De Europese Raad acht zich gelukkig met de grote Maghrebunie die nu tot stand komt en zegt: «et devrait renforcer les perspectives d'un règlement du conflit du Sahara occidental.» Ik begrijp de link niet goed en zie niet in hoe de grote Maghrebunie waarborgen kan bieden voor een begin van oplossing voor het Polisario-conflict.

Dan nog enkele kleine opmerkingen over Azië. Ik vraag mij af of het zin heeft dat de Europese Raad zich bezighoudt — China niet te na gesproken — met een reeks kleinere hoofdstukjes die, doordat ze te talrijk zijn, hun doel missen. Ik denk aan Cambodja, Afghanistan, Bangladesh, enz. Dat lijkt mij van het goede te veel.

Mijnheer de minister, ik feliciteer u met het zeer evenwichtig karakter van uw verklaring over het Midden-Oosten. Ik heb daarbij wel één opmerking. Uit de artikelen die ik over u heb gelezen, verneem ik dat u nogal wat kennis heeft over de toestand in Israël. Ik weet echter niet of u de gelegenheid heeft gehad om de bezette gebieden en de vluchtelingenkampen van dichtbij en binnenuit te bekijken. Ik had die kans onlangs wel. En heb daarbij vastgesteld hoe België daar vrijwel afwezig is, met uitzondering van een zending dokters van onze universiteiten die dan wel botsen op onbegrip en budgettaire restricties.

Ik pleit voor een kleine verhoging van de Belgische bijdrage aan de UNRWA. Politiek kan dit een enorm effect sorteren. Wij bengelen helemaal achteraan in het peleton van landen die vrijwillige bijdragen leveren aan de UNRWA, een organisatie die in zeer moeilijke omstandigheden ontzettend belangrijk humanitair werk verricht.

De minister van Ontwikkelingssamenwerking beloofde ons dat hij onmiddellijk aan het werk zal gaan, wanneer hem een verstandig NGO-project zou worden voorgesteld voor de Gazastrook. Welnu, dat is ondertussen gebeurd. De minister wordt natuurlijk geconfronteerd met budgettaire overwegingen. Politiek gezien is het echter zeer belangrijk iets te doen met betrekking tot dit gebied. Bovendien kan dit niet zo veel kosten.

Ik heb reeds heel wat vragen gesteld over de belangrijke Europese top te Madrid. Over veertien dagen grijpt echter te Parijs de top plaats van de belangrijkste Westerse industrielanden. Wij hebben al herhaaldelijk gevraagd om — vooraf — op de hoogte te worden gebracht van de belangrijkste gebeurtenissen op het politieke vlak. Toch hebben wij tot nu toe nog niets vernomen over de voorbereidingen van die top, de agenda en de problemen die daar, weliswaar langs communautaire weg maar in ieder geval te onzer intentie, ter sprake zullen worden gebracht. Het zou ons dus verheugen, indien wij in het licht van de nieuwe era hierover tijdig informatie zouden krijgen.

Mijnheer de minister, u zal tijdens de derde fase van de staatsvorming, die er volgens mijn fractie zo snel mogelijk moet komen, de titularis zijn op het departement van Buitenlandse Zaken. Tijdens die derde fase moet onder meer over artikel 68 van de Grondwet en over de rol van de Senaat op het vlak van de buitenlandse betrekkingen worden gesproken.

Op het ogenblik al, maar zeker na de derde fase zal u de enige autoriteit zijn in het land die een algemeen en coherent beeld zal hebben van wat er aan buitenlandse politiek in België zo al wordt geconcentreerd en uitgevoerd. Het was al moeilijk om ter zake tot een coördinatie tussen Kamer en Senaat te komen. Met de Vlaamse Raad en de andere Gemeenschaps- en Gewestraden en alle Executieven erbij is het nog moeilijker geworden. Wij kijken dan ook met belangstelling uit naar die centrale functie die u zal innemen. Wij rekenen er ook op dat de Senaat hierbij een belangrijke rol zal spelen en dat wij in de toekomst geprivilegieerde informatie van uwentwege zullen blijven krijgen. (Applaus.)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw Aelvoet.

Mevrouw Aelvoet. — Mijnheer de Voorzitter, bij de bespreking van de begroting zal ik een vijftal problemen aan de orde stellen.

Om te beginnen wil ik een duidelijke oproep doen opdat in het buitenlands beleid de aandacht in het bijzonder wordt gericht

op de problemen in verband met het internationaal leefmilieu. Ik breng hierbij heel kort in herinnering dat uitgerekend België de afgelopen jaren in gebreke is gebleven met het betalen van zijn bijdragen aan de UNEP, de milieu-organisatie van de Verenigde Naties.

Ik weet dat dit nu in andere banen is geleid. Er moet toch een minimum aan respect worden opgebracht voor deze wereldorganisatie, die de zorg voor het milieu moet coördineren.

In het beleid van de werelddbank, wordt sedert meer dan twee jaar duidelijk bepaald dat voor het toekennen van leningen zowel criteria van economische aard als criteria die rekening houden met het leefmilieu moeten worden gehanteerd. Onze vertegenwoordiging in de werelddbank en in de aanverwante organisaties kan een reële rol vervullen ter bescherming van het milieu.

Vanmiddag hebben wij nog een bespreking over de houding die België zal aannemen ten opzichte van de Conventie van Wellington en over een ontwerp van wet ter bescherming van de fauna en de flora in het Zuidpoolgebied. Ik ga daar dus nu niet verder op in. Dit probleem moet in de volgende jaren bijzonder onze aandacht krijgen. Het Zuidpoolgebied heeft immers een belangrijke functie, vooral in de huidige opwarmingsfase van onze planeet. Het is als het ware een natuurlijke koelkast.

Ik dring ook aan op een spoedige behandeling van ons voorstel van resolutie over de bescherming van het Regenwoud, dat aanhangig is in de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen. Ik richt mij daarbij ook tot de voorzitter van de commissie, opdat zij daarvan akte neemt. Wij moeten alle krachten bundelen om de verscheidene onderdelen van het bedreigde wereldmilieu gezamenlijk te volgen. Ook Buitenlandse Betrekkingen kan hier een belangrijke rol vervullen.

Hierbij aansluitend, citeer ik een artikel van *De Standaard* van vandaag. Daarin wordt verwezen naar een verklaring van de heer Brown, directeur van de vestiging in New York van de UNEP, de milieuorganisatie van de Verenigde Naties. Indien er geen radicale ommekeer komt in het beleid, krijgen wij volgens hem weldra op wereldschaal af te rekenen met een nieuw soort migranten, die hij de «eco-vluchtelingen» noemt. De nationale regeringen hebben nog slechts tien jaar de kans om het broeikasteffect met concrete maatregelen terug te dringen. Als dat niet lukt, zullen hele gebieden onbewoonbaar worden, waardoor er een mensenstroom in beweging zal komen. Ik vermeld dit fenomeen om het belang te beklemtonen van het Belgisch buitenlands beleid ter zake.

Ten tweede blijf ik even stilstaan bij de verhouding tussen wat wij vroeger plachten te noemen het ministerie van Buitenlandse Betrekkingen en de ministeries van Buitenlandse Handel en van Ontwikkelingssamenwerking.

Mijnheer de minister, indien ik een kleine mededeling in *Le Soir* juist heb geïnterpreteerd zou u opnieuw kiezen voor de naam «minister van Buitenlandse Zaken». Is dit juist, en wat is de betekenis daarvan? Mogen wij dit interpreteren als een erkenning van een grotere autonomie, bijvoorbeeld voor het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking? Ik verbind dit onmiddellijk met een probleem dat zowel op het vlak van Buitenlandse Zaken als op het vlak van Ontwikkelingssamenwerking de jongste jaren vaak aanleiding heeft gegeven tot spanningen. Het betreft namelijk Zaïre.

Het is evident dat een land als Zaïre, rekening houdend met de jarenlange banden en contacten, de gemeenschappelijke geschiedenis en zo verder, een land is waar zowel het ministerie van Buitenlandse Zaken als dat van Ontwikkelingssamenwerking een rol te spelen hebben. Geen haar op mijn hoofd denkt eraan Buitenlandse Zaken daar buiten spel te zetten. Er waren zeker geregeld wrijvingen tussen beide ministeries, ongeacht of zij beiden een volwaardig ministerie waren dan wel of Ontwikkelingssamenwerking slechts een staatssecretariaat was. De wrijvingen vonden vaak hun oorsprong in de bevoegdheidsafbakening.

In dit verband wil ik uitdrukkelijk verwijzen naar de problemen die gerezen zijn naar aanleiding van de gemengde commissie

België-Zaire. Minister Tindemans heeft indertijd in de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen verklaard dat de opdracht van die gemengde commissie die hij had opgericht, verder reikte dan alleen de Ontwikkelingssamenwerking.

Het gebeurde echter geregeld dat de minister van Buitenlandse Betrekkingen, zonder vooraf overleg te hebben gepleegd met zijn collega van Ontwikkelingssamenwerking, projecten voorstelde die door Ontwikkelingssamenwerking moesten worden gefinancierd. Die grote gemengde commissie zou mijns inziens nochtans het geschikte instrument moeten zijn van het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking waar het ontwikkelingsbeleid aan bod komt op de verscheidene terreinen, waaronder het economische en het sociale, waarover Zaire met België overleg pleegt en waar de financiering in grote lijnen wordt vastgelegd. Ik weet dat ook mensen van andere partijen, onder andere minister André Geens, een lans breken voor deze idee. Ook zij zijn er geen voorstander van dat in de gemengde commissie problemen van schuldenlast en aanverwante ter sprake komen. Zij zien die commissie ook als de plaats waar Zaire en België gezamenlijk kunnen nadenken over lijnen voor een ontwikkelingspolitiek voor Zaire, terwijl de discussie over concrete projecten en de toewijzing van de financiële middelen zou gereserveerd worden voor technische commissies.

Indien die commissie, zoals in de meeste andere landen, het instrument zou worden van ontwikkelingssamenwerking, lijkt het mij evident dat het voorzitterschap, van Belgische zijde althans, zou worden waargenomen door de minister van Ontwikkelingssamenwerking. Graag vernam ik uw visie over de bevoegdheidsafbakening tussen Buitenlandse Zaken en Ontwikkelingssamenwerking.

Nu we toch bij Zaire zijn beland, wil ik even blijven stilstaan bij de jongste rel die is ontstaan naar aanleiding van een perscommuniqué van AZAP dat op een zeer agressieve manier, die wij de jongste tijd niet meer gewend waren, reageerde zowel op artikels van de uitstekende journaliste, Colette Braeckman, als op het terugroepen van Belgische coöperanten tewerkgesteld in het onderwijs.

Ik wil in de meest duidelijke termen veroordelen dat men het waagt een Belgische journaliste, wier kwaliteit internationaal wordt erkend, zowel wat het echt op de voet volgen van de gebeurtenissen betreft, als de achtergrondkennis, waardoor zij de zaken veel beter kan interpreteren, op die manier door AZAP wordt gediskwalificeerd.

Er wordt daarenboven verwezen naar haar Joodse afkomst, of dit in enige mate ter zake zou doen. Namens mijn partij wil ik daartegen ten sterkste protesteren, ook omdat ik de gelegenheid heb gehad het dossier van zeer nabij te volgen en ik op verschillende ogenblikken, als de situaties zeer gespannen en delicaat waren, heb kunnen vaststellen met welke grote deontologie uitgerekend mevrouw Braeckman op bepaalde situaties heeft gereageerd.

Ik herinner mij bijvoorbeeld dat zij bepaalde zaken wist over de toestand van Belgen op een zeker ogenblik in Zaire, maar die zij niet wilde in de openbaarheid brengen, hoewel het *gefundenes Fressen* was om in de belangstelling te komen. Zij heeft geweigerd deze zaken te publiceren omdat zij meende dat het sommige personen in moeilijkheden en gevaar kon brengen. Andere kranten, die de feiten twee, drie dagen nadien ook te weten waren gekomen, hebben echter geen ogenblik geaarzeld ze onvoorzichtig en onverantwoord te etaleren. Dat uitgerekend zo'n figuur op die manier wordt aangepakt, vind ik beneden alles.

Wat het terugroepen van de coöperanten uit Zaire betreft, ben ik verbaasd, om niet te zeggen lichtjes verontwaardigd, over de wijze waarop bepaalde politieke milieus daarop inspelen. In dat verband heb ik twee bedenkingen. Ik vind het merkwaardig dat de PRL en de PVV, althans in de Kamer, zo zijn tekeer gegaan omdat die coöperanten moeten terugkeren, terwijl in 1987, toen de heer Kempinaire nog bevoegd was voor Ontwikkelingssamenwerking er ook in een drastische bezuiniging in de sector Onderwijs voorzien was; het ging vrijwel om een halvering. Ook dit beleid kon niet worden gerealiseerd zonder het terugroepen van een aantal coöperanten. Dan nu, zonder enige gêne over het zo nabije verleden, dit thema aangrijpen op een

dergelijke manier, daarvoor kan ik niet de minste waardering opbrengen. Dan is nog niets gezegd over de wijze waarop Franstalige socialisten, met de heer Yliefss op kop, op de meeste platte electorale manier de verdediging van de syndicale belangen van die groep op zich menen te moeten nemen en in de publiciteit brengen.

In dit verband wil ik er vooral op wijzen dat die coöperanten werkelijk niet de arme broertjes zijn, in Belgische termen gesproken. Hun inkomen ligt veel hoger dan dit van hun collega's in België. Daarenboven, en dat is juist zeer belangrijk in termen van ontwikkelingssamenwerking, gaat het om enorme salarissen als men ze vergelijkt met wat de Zairezen die hetzelfde werk doen verdienen, hoewel ze diploma's hebben die ze in België hebben gehaald. Het was een permanente bron van wrijving en van moeilijkheden waardoor de situatie op het terrein in een aantal onstandigheden moeilijk leefbaar was.

In die zin kan ik er helemaal niet inkomen dat men nu voor 177 personen, die niet in een put vallen, maar betaald blijven als zij terugkomen, zo'n misbaar maakt.

Veel belangrijker is het om op een eerlijke manier de vraag te stellen hoe men in de huidige omstandigheden het best de onderwijsstructuren in Zaire kan steunen. Die hebben immers steun nodig.

Het is helemaal niet evident, integendeel, dat die steun het best wordt gewaarborgd en ingezet door al de coöperanten op post te laten.

Laten we eerlijk zijn: Zaire heeft het samenwerkingsakkoord opgezegd. Het wist perfect op welke datum dat zou ingaan. Nu beweren dat België, dat alleen de juridische consequenties trekt uit de beslissing van Zaire, bewust het klimaat opnieuw wil vertroebelen, is een onwaarheid van formaat en daartegen moet zeer duidelijk worden gereageerd. Laten we hiervoor in godsnaam geen interne Belgische strijd ontkeren. Mobutu ziet niets liever dan dat de Belgen onder elkaar ruziën want daaruit haalt hij profijt.

Dat er in dat land fundamentele zaken moeten veranderen en dat onze coöperatie nieuwe banen moet kunnen volgen, is de hoofdzaak. Dat zou ons moeten bezighouden, eerder dan het aangrijpen en uitbuiten van dergelijke dingen op een onwaaertje manier.

Ik wens ten stelligste te protesteren tegen de manier waarop het politieke establishment van België deze zaken meent te moeten aanpakken.

Ik wil tenslotte nog even stilstaan bij de situatie in China en bij de Belgische houding inzake mensenrechten in een aantal andere landen.

Wat China betreft, zal ik zeer bondig zijn. Wij hebben, zowel in Kamer als in Senaat, vóór enkele weken een resolutie goedgekeurd die vrij stevig was in haar veroordeling, maar bijzonder zwak in de voorgestelde maatregelen. Op dat vlak was de regering vlugger en ging zij veel verder dan de resolutie van het Parlement. Dat is voor ons een teken aan de wand.

Ik ben verheugd over de beslissingen, die genomen zijn op de bijeenkomst van de Europese Ministerraad in Spanje en die een zeer duidelijk signaal zijn. Trouwens, er wordt al ingegaan op het signaal.

Indien ik een aantal kranten van vanochtend goed heb geïnterpreteerd, heeft China publiek nota genomen van het Europees protest, dat het weliswaar onverstandig noemt, maar dat wel een belangrijke zinsnede bevat. China hoopt namelijk dat weldra, als wij de waarheid kennen over wat er is gebeurd, de betrekkingen opnieuw worden genormaliseerd en opnieuw vlot zullen verlopen. Dat is precies het punt waarop wij moeten ingaan. China laat duidelijk voelen dat het beducht is voor internationaal isolement.

Als wij minimaal greep willen krijgen op de situatie in China, vooral inzake het stopzetten van de executies en het terugdraaien van elke liberaliseringstendens, dan zal op een meer samenhangende wijze moeten worden opgetreden, niet alleen in Europa maar ook in overleg met de Verenigde Staten, Canada en andere landen.

Het lijkt me interessant dat, steeds volgens dezelfde krantenberichten, Deng Xiaoping al een signaal heeft gegeven in verband met het beperkt houden van de executies, precies omwille van het internationaal imago.

Een gezamenlijk, stevig, coherent en vooral volgehouden optreden is noodzakelijk. In het begin is de verontwaardiging groot en is het gemakkelijk om uitspraken te doen en maatregelen aan te kondigen. Moeilijker wordt het dat een tijd lang vol te houden. Het proces mag niet zijn: alles slijt wel met de tijd. Er moet een strategie worden uitgewerkt die inspeelt op de evolutie in China zodat men versoepelt op het ogenblik dat er zich ginds interessante ontwikkelingen aftekenen.

Wat onze houding in internationale organen betreft inzake mensenrechten, wil ik alleen even stilstaan bij de 45e sessie van de mensenrechtencommissie van de Verenigde Naties in Genève.

Daarop kwam Colombia uitvoerig aan bod. Wanneer ik de standpunten van de verscheidene regeringen met elkaar vergelijk, valt het mij op dat België, zoals vaker het geval is, in het « middenpeloton » zat. Het erkende een aantal mistoestanden in Colombia, maar sloot zich uiteindelijk aan bij de meer dominante tendens om te blijven geloven dat de burgerlijke krachten in Colombia vat zullen krijgen op het herstel van de rechtsstaat. Het verslag dat werd uitgebracht onder andere door zeventien niet-gouvernementele organisaties, waartoe Pax Christi Interna-

tional en Amnesty International behoorden, toont echter zeer duidelijk aan dat het politiek geweld in Colombia de jongste jaren enorm is toegenomen en dat de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van eenheden van het leger en de veiligheidsdienst daarin onloochenbaar zijn.

Ons standpunt is veel te zwak, als wij het vergelijken met de veel duidelijker uitspraken van de regeringen van Nederland, Ierland en Zweden. Ik beweer niet dat België niets heeft gezegd, maar het was geen koploper, terwijl het toch gaat om een land waar miljoenen mensen niet meer durven reageren, omdat er een genadeloze selectieve uitmoording van politieke opposanten plaatsvindt.

Mijn vraag, mijnheer de minister, is dan ook of uw kabinet op een systematische manier kan nagaan op welke wijze België standpunten inneemt, zodat er tijdig kan worden gereageerd indien sommige te licht uitvallen.

De Voorzitter. — Ik stel voor onze werkzaamheden te onderbreken.

Je vous propose d'interrompre ici nos travaux. (*Assentiment.*)

De Senaat vergadert opnieuw vanmiddag te 14 uur 30.

Le Sénat se réunira cet après-midi à 14 heures 30.

(*De vergadering wordt gesloten te 12 h 40 m.*)

(*La séance est levée à 12 h 40 m.*)